

«УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

Кафедра національної економіки та фінансів

Поліщук Лідія Валеріївна

УДК 336.7.368

ДИПЛОМНА РОБОТА

«Оцінка фінансової надійності страховика та методи її забезпечення»

072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

**Дипломна робота містить результати власних доробок. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело**

Л. В. Поліщук

Науковий керівник

**Грушко Віктор Іванович,
д-р. екон. наук, професор**

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИКА	6
1.1. Сутність та методи визначення фінансової стійкості страхових компаній	6
1.2. Особливості управління фінансовою стійкістю страхових компаній	15
1.3. Нормативні документи, які регулюють діяльність страховика.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИКА ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ.....	30
2.1. Фінансова стійкість страхових компаній.....	30
2.2. Оцінка фінансової стійкості страхових компаній України за 2019 –2021 роки.....	37
2.3. Оцінка платоспроможності страховика та система показників ефективності діяльності.....	51
2.4. Напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю	60
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сьогодення стабільний розвиток вітчизняних страхових компаній багато в чому залежить від їх фінансової стійкості. Стійкість дозволяє страховикам виживати в умовах мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища, надає змогу здійснювати маневрування грошовими коштами, а також сприяє безперебійному процесу надання послуг страхування та гарантувати відшкодування збитків своїм клієнтам.

Вирішення проблем покращення фінансової стійкості страхових компаній та систематизація чинників, котрі впливають на неї, набуває особливої актуальності в умовах війни, а також при становленні нових умов ведення бізнесу в умовах євроінтеграції. Це пов'язано перш за все із вимогами до безпосередньої організації діяльності страховиків, а також умовами висококонкурентного європейського ринку. Тому постає необхідність забезпечення високого рівня фінансової стійкості, який буде запорукою ефективної діяльності страхової компанії на ринку в нових умовах ведення бізнесу.

Аналіз досліджень та публікацій. Підходи щодо оцінка фінансової надійності страховика а також методи її забезпечення досліджувало чимало вітчизняних науковців, зокрема: Балицька М. В., Герасимова І. Ю., Гриценко А.В., Журавльова О. Є., Косарева І.П., Кривицька О.Р., Кулікова О. І., Олійник В. В., Олійник В. М., Пікус Р. В., Плиса В. Й., Приступа Л. А., Сосновська О. О., Сташкевич Н. М., Цугунян А. М., Шевчук О. О. та ін.

Метою роботи виступають теоретичні та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості страхової компанії, а також обґрунтування шляхів її підвищення.

Реалізація мети дослідження обумовила необхідність постановки та вирішення наступних **завдань**:

- розкрити суть та охарактеризувати методи визначення фінансової

стійкості страхових компаній;

- дослідити особливості управління фінансовою стійкістю страхових компаній;
- охарактеризувати нормативні документи, які регулюють діяльність страховика;
- визначити рейтинги фінансової стійкості страхових компаній;
- провести оцінку фінансової стійкості страхових компаній України за 2019–2021 роки
- надати оцінку платоспроможності страховика та системи показників ефективності діяльності;
- обґрунтувати напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю.

Об’єктом дослідження виступає фінансова стійкість страхової компанії.

Предметом дослідження є заходи досягнення оптимального рівня фінансової стійкості страховика.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці шляхів удосконалення структури капіталу страхової компанії, що надасть змогу підвищити її фінансову стійкість.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи магістра. Основні положення та результати, що наведені в магістерській роботі, обговорювалися на конференціях: «Цифровізація суспільства та бізнесу: виклики та можливості для молоді» (Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, 2022 р.) [61, стр. 112-115] та «The 9 International scientific and practical conference “Modern research in world science”» (Львів, 2022 р.) [62, стр. 1671-1678]

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність, внутрішні положення й нормативні документи АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА», монографічні роботи і статті вітчизняних та зарубіжних науковців у фахових виданнях, матеріали науково-практичних конференцій та

семінарів з питань підвищення фінансової стійкості страхової компанії.

Методи дослідження. В дослідженні було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання: декомпозиції – для формування мети дослідження та визначення завдань; теоретико-методологічний – для дослідження наукових джерел, теоретичного узагальнення й розробки висновків стосовно поняття фінансова стійкість страхової компанії; фінансового аналізу – для визначення та оцінки показників фінансової стійкості та ефективності діяльності страхових компаній; методи аналізу й синтезу було застосовано з метою обґрунтування напрямів підвищення фінансової стійкості страхових компаній; абстрактно-логічний – для розробки пропозицій стосовно оптимізації структури капіталу для підвищення фінансової стійкості страховиків.

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, спису використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок. В роботі міститься 14 таблиць, 5 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 62 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИКА

1.1. Сутність та методи визначення фінансової стійкості страхових компаній

Фінансова стійкість підприємств, в т. ч. і страхових компаній, виступає основною умовою ефективного функціонування, розвитку й досягнення високої конкурентоспроможності.

Саме фінансова стійкість є характерною ознакою ефективності операційного, інвестиційного й фінансового розвитку, включає потрібну інвесторам, постачальникам, власникам інформацію [26, с. 129].

У науковій та економічній літературі, на сьогоднішній день, стосовно визначення суті фінансова стійкість страхової компанії немає єдиного підходу. Зокрема, фінансову стійкість трактують наступним чином:

- характеристика стану фінансових ресурсів й ефективність їхнього розміщення;
- міра залежності страхової компанії від обсягу залучених джерел фінансування;
- результат діяльності страхової компанії;
- стан рахунків страхової компанії, котрі гарантують її платоспроможність;
- ліквідність;
- прибутковість й кредитоспроможність [31, с. 260].

Загалом, проведений аналіз наукових праць надає можливість дійти висновку про неоднозначність щодо трактування поняття «фінансова стійкість» страхової компанії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи щодо трактування поняття «фінансова стійкість»

Автор	Визначення
Балицька М. В.	«Фінансова стійкість – це здатність компанії відповідати по своїх боргах й зобов'язаннях і збільшувати економічний потенціал, результат його поточного, інвестиційного, фінансового розвитку».
Герасимова І. Ю.	«Фінансова стійкість – це такий стан компанії, за якого обсяги її майна (активів) достатні для погашення зобов'язань, тобто компанія є платоспроможною».
Олійник В. М.	«Фінансова стійкість – це динамічна інтегральна характеристика спроможності системи трансформації ресурсів й ризиків повноцінно (із максимальною ефективністю й мінімальним ризиком) здійснювати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища».
Пікус Р. В., Балицька М. В.	«Фінансова стійкість – це забезпеченість активів компанії стійкими джерелами їхнього формування, гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури й поведінки контрагентів».
Сич О. А., Павлосюк Х. П.	«Фінансова стійкість – це стан активів (пасивів) компанії, котрий гарантує її стабільну платоспроможність».
Приступа Л. А., Гензера О. О., Мельничук О. С.	«Фінансова стійкість – це здатність компанії функціонувати й розвиватися, зберігати рівноважне співвідношення своїх активів й пасивів в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, котре гарантує його платоспроможність й інвестиційну привабливість в довготерміновій перспективі і у межах допустимого рівня ризику».
Сосновська О. О.	«Фінансова стійкість визначає міру фінансової незалежності компанії стосовно володіння своїм майном та його використання».
Калишенко В.О., Москалець К.М.	«Фінансова стійкість – це такий стан компанії, за якого може бути досягнута стабільна фінансова діяльність, тривале перевищення її доходів над витратами, вільний оборот грошових коштів, ефективний менеджмент фінансових ресурсів, безперервний процес діяльності та розширення її напрямків».

Джерело: складено автором на основі [9, с. 89; 14, с. 118; 33, с. 31; 42, с. 6; 47; 45, с. 429; 49, с. 70; 19]

Таким чином, проведений аналіз стосовно трактування категорії «фінансова стійкість» надав змогу виявити, що дане поняття розглядається як у вузькому так і в широкому значенні.

Зокрема, вузьке значення поняття фінансова стійкість визначають як одну зі складових елементів оцінки фінансового стану компанії, котра характеризує «такий стан страхової компанії, за якого обсяг її майна (активів) є достатнім для погашення своїх зобов'язань, тобто компанія буде платоспроможною» [28, с. 103].

У широкому значенні категорія «фінансова стійкість» включає, окрім ефективного формування, розміщення й використання фінансових ресурсів страхової компанії, оптимальну структуру активів і пасивів, а також передбачає задовільні параметри її діяльності [28, с. 103].

Отже, систематизуючи розглянуті підходи можна надати власне визначення поняття фінансова стійкість, як такий стан, за якого страхова компанія забезпечена достатньою величиною власного капіталу в складі джерел фінансування, тобто це спроможність страхової компанії стабільно функціонувати та ефективно розвиватись, зберігати рівновагу власних активів й пасивів у динамічних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища.

Вагоме значення в процесі дослідження змісту поняття «фінансова стійкість» має виділення ключових ознак, котрі є притаманними їй.

На рисунку 1.1 наведено ознаки фінансової стійкості страхової компанії.

Рис. 1.1. Ключові ознаки фінансової стійкості страхової компанії

Джерело: складено автором на основі [34, с. 149]

Таким чином, виділяють шість ключових ознак фінансової стійкості страхової компанії, що характеризують її з різних сторін.

Необхідно погодитись із тим, що фінансова стійкість покликана забезпечувати стабільність діяльності страхової компанії. В довгостроковій

перспективі фінансова стійкість страхової компанії обумовлена її стабільним фінансовим станом, сприятливим інвестиційним кліматом, ефективно налагодженою діяльністю на страховому ринку.

Фінансова стійкість гарантує збереження платоспроможності й кредитоспроможності страхової компанії. Цілком зрозумілим є те, що оптимальна структура капіталу страхової компанії дозволяє вчасно оплачувати за поточні боргові зобов'язання, при цьому її діяльність може розширюватись за рахунок кредитних позик.

Отже, фінансово стійка страхова компанія має переваги поряд з іншими компаніями у отриманні кредитних коштів, інвестиційних ресурсів, виборі постачальників сировини, найму персоналу тощо.

Для того, щоб страхова компанія стабільно розвивалася, необхідно підтримувати її фінансову стійкість за будь-яких змін в ринковому середовищі, циклічності діяльності, тобто в умовах ризику. В наукових дослідженнях визначається, що фінансова стійкість повинна підтримуватись в межах допустимого ризику, тобто такого ризику, який є змога передбачити заздалегідь [43, с. 136].

Наступна ознака фінансової стійкості, котра перетинається із попередньою – спроможність підтримувати стабільність за умов змін внутрішнього й зовнішнього середовища. Надзвичайно важливим є адаптація до негативного впливу дії факторів у мінливому оточенні, вміння вчасно прогнозувати їх, пристосовуватись до нових господарських умов, особливо в період кризи [55, с. 45].

Фінансову стійкість визначає ефективне використання фінансових ресурсів. Вагомість даної ознаки полягає в тому, що від ефективності розподілу й використання даних ресурсів залежить розширене відтворення, реалізація бізнес-проектів, програм розвитку, тобто все фінансове становище страхової компанії в перспективі [57, с. 138].

Таким чином, фінансова стійкість страхової компанії – комплексне поняття, котре зазнає впливу різних фінансово-економічних процесів. Вона

відображає стабільне перевищення доходів над витратами, надає можливість вільно маневрувати коштами організації й шляхом їх ефективного використання забезпечує безперебійний процес виробничої та комерційної діяльності.

Аналізуючи наукову літератури можна виявити велику кількість різних методів щодо оцінки фінансової стійкості. Результати дослідження найпоширеніших методів дали змогу виділити основні підходи щодо її оцінки, котрі відрізняються по своєму сутнісному наповнюванню, метою здійснення і кінцевими результатами оцінки.

Так, основою агрегатного підходу виступає аналіз абсолютних показників фінансової стійкості страхової компанії, тобто показників надлишку або недостаті засобів для створення матеріально-виробничих запасів, котрі визначаються за допомогою порівняння обсягу запасів та витрат і джерел коштів для їхнього формування. За допомогою даних показників розраховується трьох компонентний показник фінансової стійкості страхової компанії, що надає можливість провести оцінку рівня фінансової стійкості в результаті визначення її типу [21, с. 82].

Виділяють 4 типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна фінансова стійкість, нестійкий та кризовий фінансовий стан [59, с. 63].

Отже, агрегатний підхід надає можливість виявити джерела фінансування поточної діяльності страхової компанії, міру залежності від зовнішніх джерел й оцінити фінансовий стан загалом [8, с. 59].

За даним методом визначають тип фінансової стійкості, який здійснюється за декількома послідовними етапами [8, с. 60]:

1. Наявність власних коштів (В) – розраховують як різницю власного капіталу та необоротних активів:

$$B = BK - HA, \quad (1.1)$$

де, ВК – власний капітал;

НА – необоротні активи.

2. Наявність власних й довгострокових позикових засобів (ВД) – розраховують за допомогою збільшення наявності власних коштів на величину довгострокових зобов'язань страхової компанії (ДЗ):

$$\text{ВД} = \text{В} + \text{ДЗ}, \quad (1.2)$$

де, ДЗ – довгострокові зобов'язання.

3. Наявність загальних коштів (ЗК) – розраховують за допомогою збільшення наявності власних й довгострокових позикових засобів на величину короткострокових банківських кредитів (КК):

$$\text{ЗК} = \text{ВД} + \text{КК} \quad (1.3)$$

Наведеним трьома показниками наявності засобів фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування:

1. Надлишок (+) чи дефіцит (–) власних коштів страхової компанії (Φ^B):

$$\Phi^B = \text{В} - \text{З}_\text{п}, \quad (1.4)$$

де $\text{З}_\text{п}$ – запаси.

2. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів страхової компанії ($\Phi^{\text{ВД}}$):

$$\Phi^{\text{ВД}} = \text{ВД} - \text{З}_\text{п}, \quad (1.5)$$

3. Надлишок (+) або дефіцит (–) загальних коштів страхової компанії ($\Phi^{\text{ЗК}}$):

$$\Phi^{\text{ЗК}} = \text{ЗК} - \text{З}_\text{п}, \quad (1.6)$$

З метою визначення типу фінансової стійкості страхової компанії застосовують трьохкомпонентний показник:

$$S = \{S1 (\pm \Phi B), S2 (\pm \Phi BД), S3 (\pm \Phi ЗК)\}, \quad (1.7)$$

Відповідно до значення функції S визначають один з чотирьох типів фінансової стійкості (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Показники за типами фінансової стійкості

Показники	Типи фінансової стійкості			
	Абсолютна стійкість $S = \{1,1,1\}$	Нормальна стійкість $S = \{0,1,1\}$	Передкризовий стан $S = \{0,0,1\}$	Кризовий стан $S = \{0,0,0\}$
$\Phi^B = B - З_{\Pi}$	$\Phi^B \geq 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{BД} = BД - З_{\Pi}$	$\Phi^{BД} \geq 0$	$\Phi^{BД} \geq 0$	$\Phi^{BД} < 0$	$\Phi^{BД} < 0$
$\Phi^{ЗК} = ЗК - З_{\Pi}$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$

Джерело: складено автором на основі [25, с. 52]

В основу коефіцієнтного підходу покладено аналіз відносних показників фінансової стійкості, котрі можна розділити на наступні групи: коефіцієнти капіталізації, котрі характеризують фінансовий стан страхової компанії із позиції структури джерел засобів фінансування й коефіцієнти покриття, котрі характеризують фінансову стійкість із позиції витрат, що пов'язані з обслуговуванням зовнішніх засобів фінансування [30, с. 47].

В першій групі коефіцієнтів здійснюють розрахунок: коефіцієнта автономії, коефіцієнта маневреності власного капіталу, коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта забезпечення оборотних активів, коефіцієнта фінансового ризику, коефіцієнта забезпечення запасів та витрат [30, с. 47].

До другої групи належать: коефіцієнт довгострокового залучення коштів, коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень, коефіцієнт покриття відсотків, коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел [54].

Розраховувавши коефіцієнти за звітний період доцільно порівняти із їхнім

нормативним значенням (за умови якщо такі є), із значенням показників за минулий період і досягнутими на підприємствах даної галузі. В результаті такого аналізу визначається реальний фінансовий стан, сильні і слабкі сторони діяльності страхової компанії [30, с. 48].

Методику розрахунку коефіцієнтів з метою оцінки фінансової стійкості страхової компанії наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Методика розрахунку коефіцієнтів з метою оцінки фінансової стійкості страхової компанії

Показник	Умовне позначення	Формула розрахунку	Формула за кодами рядків форм фінансової звітності	Напрямок позитивних змін
1. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні оборотні кошти / Оборотні активи	$P_k / \text{ф. № 1, р. 1195}$	Зростання; рекомендоване значення $K_{звк} > 0,1$; за $K_{звк} \geq 2$
2. Маневреність власних обігових коштів	$M_{в.о.к}$	Оборотні кошти / Власні оборотні кошти	$\text{Ф. № 1 р. 1165} / P_k$	Зростання
3. Маневреність робочого капіталу	$M_{р.к}$	Запаси / Робочий капітал	$\text{Ф. № 1, р. 1100} / P_k$	Зниження; ріст запасів. Обумовлює уповільнення оборотності оборотних засобів, в умовах інфляції – до залучення кредитів під великі відсотки, що знижує платоспроможність господарюючого суб'єкта
4. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{заб.в.о.к.}$	Власні оборотні засоби / Запаси	$P_k / \text{Ф. № 1, р. 1100}$	Зростання
5. Коефіцієнт покриття	$K_{покр.зап.}$	Джерела покриття	$\text{Ф. № 1 (р. 1495 – 1095 +$	Зростання

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4	5
запасів		запасів / Запаси	$1595 + 1600 + 1610) / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1100$	
6. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{\text{авт.}}$	Власний капітал / Пасиви	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$	Зростання; має бути $K_{\text{авт.}} > 0,5$
7. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	$K_{\text{ман.в.к.}}$	Власні оборотні кошти / Власний капітал	$P_k / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495$	Зростання; має бути $K_{\text{ман.в.к.}} > 0,5$
8. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{конц.п.к.}}$	Позиковий капітал / Пасиви	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1595 + \text{ р. } 1695 + \text{ р. } 1700 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$	Зменшення, варто аналізувати у залежності від конкретної ситуації
9. Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	$K_{\text{ф.с.}}$	Власні кошти / Позичені кошти	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1595 + \text{ р. } 1695 + \text{ р. } 1700$	Нормативне значення $K_{\text{ф.с.}} > 1$
10. Показник фінансового левириджу	$K_{\text{фін.лев.}}$	Довгострокові зобов'язання / Власні кошти	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1595 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495$	Зниження; $K_{\text{фін.лев.}} < 0,25$
11. Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фін.ст.}}$	Власний капітал + довгострокові зобов'язання / Пасиви	$\Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1495 + \text{ р. } 1595 / \Phi. \text{ № } 1, \text{ р. } 1900$	Нормативне має $K_{\text{фін.ст.}} = 0,85-0,90$

Джерело: складено автором на основі [35, с. 54]

Основою коефіцієнтного методу виступає аналіз фінансових коефіцієнтів, котрий дозволяє не лише визначити рівень фінансової стійкості страхової компанії, а й визначити реальний фінансовий стан, виокремити сильні та слабкі сторони її діяльності [48, с. 32].

Більш вузьким і низько інформативним, є балансовий підхід, згідно якого проводиться оцінка фінансової стійкості тільки на основі співвідношення активів та пасивів страхової компанії. Даний підхід є подібним до агрегатного, оскільки обидва методи застосовують показник надлишку чи недостачі джерел фінансування запасів та витрат. Проте,

агрегатний метод на відміну від балансового, володіє більш зрозумілим алгоритмом проведення та дає змогу виявити тип фінансової стійкості, за результатами якого можна здійснити детальніший висновок щодо рівня забезпеченості страхової компанії власними засобами й оцінити її фінансовий стан загалом [7, с. 80].

Підсумовуючи проведене дослідження необхідно зазначити, що при оцінці фінансової стійкості страхової компанії немає будь-яких нормованих підходів. Керівниками та власниками, менеджерами, фінансистами самостійно визначаються критерії оцінки фінансової стійкості залежно від поставлених цілей.

Правильність підходів стосовно оцінки фінансової стійкості страхової компанії надзвичайно важлива для неї, оскільки дає змогу визначити причини фінансової дестабілізації, обґрунтувати та реалізувати чіткі заходи стосовно подолання негативних тенденцій.

1.2. Особливості управління фінансовою стійкістю страхових компаній

На сьогоднішній день управління фінансовою стійкістю страхової компанії є однією з найважливіших економічних проблем. Будучи важливою частиною роботи фінансово-економічної служби страхової компанії, система управління фінансовою стійкістю складається з ряду організаційних заходів, таких як планування, операційне управління, а також формування гнучкої структури управління для всієї страхової компанії.

Управління фінансовою стійкістю – це комплекс заходів в системі фінансового менеджменту, спрямованих на прогнозування фінансової кризи, виявлення її передумов і відновлення фінансового балансу, а також дозволяє страховій компанії розвиватися на основі прибутку і зростання капіталу при збереженні кредитоспроможності і платоспроможності. В результаті вчасно вжитих заходів страхова компанія здатна досягти своїх цілей, своєчасно

виконувати свої зобов'язання і підтримувати конкурентоспроможність на ринку [18, с. 39].

Зазначені обставини обумовлюють необхідність формування системи фінансового менеджменту страхової компанії, метою якого є формування і підтримка фінансової стійкості. Така система є набором предмета, об'єкта і механізму управління фінансовою стійкістю діяльності страхової компанії.

Об'єктом управління фінансовою стійкістю є всі сфери господарської діяльності страхової компанії, що забезпечують функціонування в ринкових умовах [24].

Предметом управління є підсистема процесу управління, до якої входять керівники і менеджери, які координують фінансово-господарську діяльність страхової компанії [24].

Метою управління фінансовою стійкістю є підтримання фінансового балансу, запобігання кризовим ознакам втрати стабільної платоспроможності, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості в мінливому зовнішньому і внутрішньому середовищі.

Процес управління фінансовою стійкістю – це сукупність циклічних дій, результатом яких є виявлення факторів, що впливають на фінансову стійкість, пошук і впровадження фінансових рішень, що запобігають кризам при розвитку економічної діяльності [43, с. 140].

Забезпечити досягнення мети управління фінансовою стійкістю дозволить реалізувати таку невід'ємну частину системи управління, як механізм управління фінансовою стійкістю, розроблений і впроваджений в страховій компанії. Для того щоб грамотно використовувати механізми управління фінансовою стійкістю, необхідно знати суть фінансової стійкості, критерії її оцінки. Також для вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості страховій компанії необхідно використовувати принципи системного підходу.

Слово «механізм» прийшло до нас з грецької мови, що означало «адаптація, пристрій». Спочатку цей термін найбільш широко

використовується в технології [43, с. 140].

Однак з часом воно увійшло в термінологію практично всіх сфер людської діяльності, де є інструментом, що визначає порядок виконання будь-якого процесу або виду діяльності. Тому в літературі так часто зустрічаються такі терміни, як державний механізм, економічний механізм, механізм управління і т. д. [45, с. 161].

Механізм управління – це інструмент в системі управління, за допомогою якого здійснюється вплив на контрольований об'єкт. Його основою є цілеспрямований вплив на основні зв'язки і процеси господарської діяльності страхової компанії [45, с. 161].

Основними функціями, що виконуються механізмом управління, є:

- донесення інформації до органу управління про стан об'єкта контролю;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємодії функціонування всіх елементів системи для досягнення цілей;
- забезпечення виконання (виконання) рішень, прийнятих органом управління [44, с. 430].

Механізм управління фінансовою стійкістю забезпечує стабільну роботу страхової компанії за рахунок реалізації певних принципів і цілей. Існує декілька основних принципів, якими потрібно керуватися в процесі управління фінансовою стійкістю страхової компанії.

Основним загальним принципом управління фінансовою стійкістю є принцип постановки цілей. Відповідно до цього принципу система управління фінансовою стійкістю повинна відповідати дереву цілей розвитку страхової компанії. Загальна мета – забезпечення фінансової стійкості. Цілі другого і третього рівнів можуть визначати зміст конкретних управлінських функцій, реалізація яких необхідна для реалізації її загальної мети. При такій схемі побудови управління фінансовою стійкістю можна пов'язати загальну мету з іншими цілями керівництва страхової компанії, тим самим забезпечивши складність управління діяльністю [50, с. 118].

Другим основним принципом, яким необхідно керуватися в процесі управління фінансовою стійкістю, є принцип послідовності. В рамках цього принципу стійкість розглядається як самостійний об'єкт дослідження, який характеризується конкретними заходами і критеріями їх оцінки, які, в свою чергу, відрізняються внутрішнім змістом і визначаються зовнішніми і внутрішніми факторами, що впливають на фінансовий результат. Для оцінки цих факторів повинен бути проведений аналіз, який полягає в зборі та оцінці різної інформації про економічну, фінансову, соціальну та інвестиційну діяльність страхової компанії [13]. Суть принципу послідовності полягає у всебічному аналізі факторів, що впливають на кінцевий результат управління фінансовою стійкістю.

Ще одним не менш важливим принципом у формуванні механізму управління фінансовою стійкістю є принцип забезпечення безперервності. Оскільки страхова компанія являє собою складну систему, всі її елементи беруть участь в процесі управління. А реалізація принципу безперервності полягає в постійній оцінці потенційних факторів, що загрожують діяльності страхової компанії, і створенні системи реагування на ці фактори [13].

Фінансова стійкість залежить від всіх складових діяльності страхової компанії, тому для її забезпечення необхідно проаналізувати і оцінити всі напрямки діяльності.

Механізм управління фінансовою стійкістю включає планування, оцінку поточної діяльності та складання прогностичних показників фінансового стану страхової компанії.

Складовими механізму управління фінансовою стійкістю є:

- оцінка загального фінансового стану страхової компанії;
- аналіз та оцінка коефіцієнтів фінансової стійкості;
- проведення факторного аналізу для визначення впливу кожного з факторів на фінансову стійкість та загалом на діяльність страхової компанії [11].

Таким чином, механізм управління фінансовою стійкістю – це комплекс

заходів, що дозволяє цілеспрямовано впливати на основні зв'язки і процеси господарської діяльності з урахуванням фактичного і потенційного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, з метою забезпечення стабільної роботи страхової компанії.

Безпосередньо в кожній страховій компанії за допомогою своєчасного, цілеспрямованого, компетентного і грамотного управління рядом факторів, що визначають результати всієї господарської діяльності, досягається стабільний фінансовий стан [11].

Рисунок 1.2 демонструє основні методи, що використовуються при реалізації цілей підвищення, а також стабілізації фінансової стійкості страхової компанії.

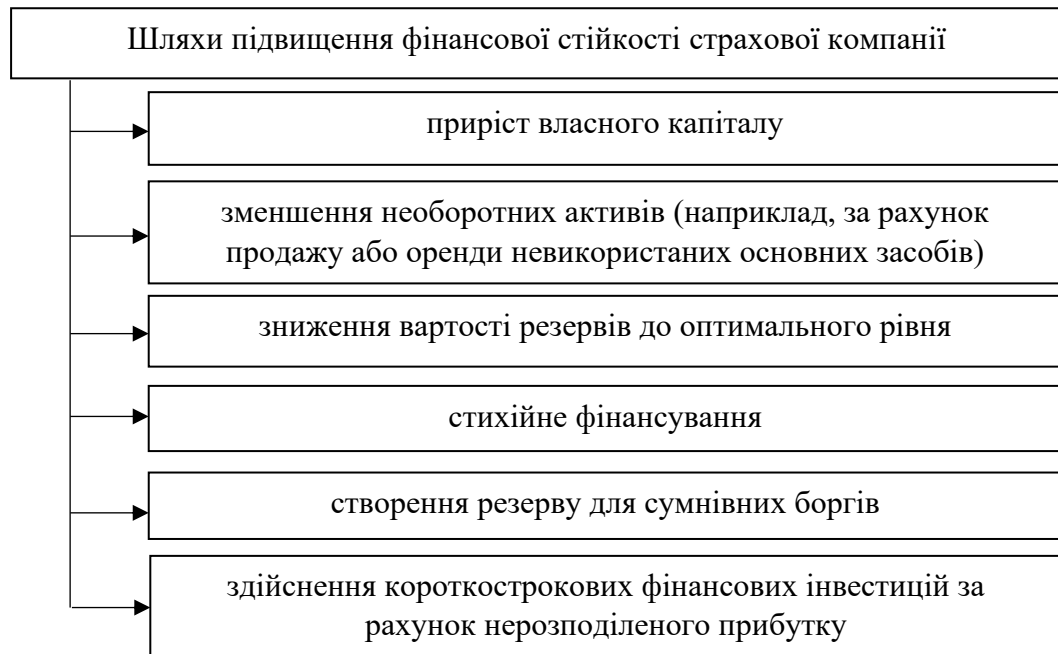

Рис. 1.2. Шляхи підвищення фінансової стійкості страхової компанії

Джерело: складено автором за даними [50, с. 125]

Для того щоб підвищити рівень фінансової стійкості страхової компанії, необхідно організувати контроль за дебіторською заборгованістю, щоб згодом відбулося зниження тривалості її обороту. Своєчасне надходження коштів від клієнтів дозволить швидко збільшити реалізовані активи, що, як наслідок, призведе до стабілізації поточної ліквідності (тобто його вартість буде в

рекомендованому діапазоні), і відповідно це призведе до того, що страхова компанія зможе вчасно погасити свою кредиторську заборгованість і скоротити свої витрати за штрафні санкції за несвоєчасні платежі до бюджету.

Загалом, контроль дебіторської і кредиторської заборгованості забезпечить збереження ділової репутації страхової компанії, що у результаті забезпечить виконання нею договірних зобов'язань.

Найбільш широко застосовуються наступні заходи, які спрямовані не тільки на зменшення дебіторської заборгованості, але і на скорочення терміну її обороту.

1. Своєчасна перевірка та моніторинг дебіторської заборгованості повинні бути встановлені спочатку. Для цього страховій компанії необхідно провести наступні процедури:

- призначити відповідальну особу;
- розробити внутрішню звітність для моніторингу дебіторської заборгованості;
- своєчасно виявляти прострочену дебіторська заборгованість.

2. По-друге, слід налагодити роботу з боржниками. При цьому в дію ввести в дію наступні заходи:

- проведення телефонних розмов;
- надсилання письмових повідомлень;
- припинення обслуговування клієнтів;
- розробка індивідуальних графіків погашення заборгованості.

3. Одним з основних заходів є запобігання виникненню збитків, відповідно, для цього страхова компанія повинна створити резерв для сумнівних боргів [24].

Також необхідно стежити за станом запасів, так як їх надлишкове накопичення свідчить про зниження активності організації. І відповідно, це може призвести до заморожування оборотних коштів, уповільнення їх обороту, що в результаті позначається на фінансовій стійкості страхової компанії (простежується її зниження), і відбувається погіршення всього

фінансового стану страхової компанії. Збільшення обороту запасів дозволить вивільняти кошти і використовувати їх відповідно до потреб страхової компанії.

Для зменшення частки резервів у загальному капіталі необхідно вжити наступних заходів:

- призначити особу, відповідальну за аналіз, планування та моніторинг стану запасів;
- організувати збут або продаж невикористаного обладнання, машини, інструменти;
- використовувати запчастини для ремонту автомобілів і багато іншого.

Використання такого методу підвищення фінансової стійкості, як спонтанне фінансування, вигідне для обох сторін відносин (тобто для постачальника і для клієнта). Крім того, він дозволяє отримати певні непрямі вигоди, наприклад:

- підвищення показників ліквідності балансу, підвищення фінансово-економічних показників діяльності страхової компанії;
- формування позитивної репутації страхової компанії, яка піклується про своїх партнерів;
- використання такого методу фінансового менеджменту, як мимовільне фінансування, призводить до зменшення дебіторської заборгованості страхової компанії [56].

Таким чином, навіть якщо страхова компанія має абсолютну стійкість, їй також необхідно стежити за стабільним рівнем фінансової. Відповідно, в рамках даного випадку можна виділити наступні основні напрямки роботи з поліпшення і підтримки стабільного рівня фінансової стійкості:

- зменшення дебіторської заборгованості, збільшення її обороту та контролю;
- збільшення показників рентабельності за рахунок розширення діяльності, зниження витрат, зростання цін, розширення ринку збуту;
- вдосконалення управління запасами, зменшення їх обсягу.

Використання цих методів для підвищення і стабілізації фінансової стійкості дозволить збільшити виручку і, відповідно, отриманий прибуток.

Для виживання і фінансової стабілізації страховій компанії необхідне ефективне і оперативне управління інструментами фінансового менеджменту. Цим, як зазначалося раніше, пояснюється актуальність аналізу фінансової стійкості страхової компанії, оптимізації оборотних коштів і витрат, розподілу прибутку, а також розробки короткострокової і довгострокової фінансової стратегії. Зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування, таких як кредити і кредиторська заборгованість, призводить до зміцнення фінансової стійкості, а також сприяє гармонізації балансу активів і зобов'язань страхової компанії.

Стабілізація фінансової стійкості страхової компанії може бути реалізована шляхом виконання наступних етапів:

- відновлення платоспроможності (зменшення негативного впливу неплатоспроможності на фінансову стійкість);
- відновлення фінансової стійкості (усунення несприятливих фінансово-економічних тенденцій);
- забезпечення постійного фінансового балансу в довгостроковій перспективі (досягнення мети економічного зростання страхової компанії).

Також стабілізації фінансової стійкості страхової компанії сприяють такі заходи, як прискорення ліквідності оборотних активів, продаж частини основних засобів, нематеріальних активів і довгострокових фінансових інструментів, зниження вартості короткострокових фінансових зобов'язань. Крім цих інструментів, зростанню власних фінансових ресурсів і скороченню витрат і витрат страхової компанії сприяють підвищенню фінансової стійкості.

Крім внутрішніх факторів, на діяльність страхової компанії впливають зовнішні фактори, які також слід враховувати при розробці інструментів управління фінансовою стійкістю. Негативні ринкові явища в країні призводять до дестабілізації фінансової системи держави, що має прямий вплив на всіх учасників ринку. В таких умовах держава повинна реалізовувати

стимулюючі програми, що забезпечують зниження ключових ставок, стабілізацію національної валюти і стримування інфляції.

Отже, формування та застосування механізму управління фінансовою стійкістю дозволить страховій компанії відстежувати зміни показників фінансової стійкості, збирати та готувати вихідні дані для аналізу, оцінки й контролю фінансової стійкості, а також прогнозувати майбутні зміни фінансової стійкості. В результаті керівництво страхової компанії матиме не тільки актуальну інформацію про фінансовий стан, але і можливість своєчасно виявити фактори, що негативно впливають на фінансову стійкість і прийняти рішення про мінімізацію їх впливу, що допоможе зберегти фінансовий баланс і запобігти втраті платоспроможності страхової компанії.

1.3. Нормативні документи, які регулюють діяльність страховика

Нормативно-правове регулювання діяльності страхових компаній є вагомим складовою системи управління фінансами, зокрема її забезпечувальною підсистемою. Адже регулювання у частині управління фінансами реалізується загалом за рахунок формування відповідної законодавчої й нормативної бази щодо здійснення регламентації страхової діяльності [53]. Зазначений вид регулювання має місце на міжнародному, національному й внутрішньорганізаційному рівнях (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Нормативні документи, що регулюють діяльність страхових компаній

Рівні	Нормативно-правові акти	Характеристика
1	2	3
І рівень міжнародний	Директиви ЄС стосовно регулювання страхової діяльності	Установлення єдиних принципів оцінки фінансового стану страхових компаній; єдиного порядку формування страхових резервних фондів; нормативів співвідношення між активами та зобов'язаннями страхової компанії; форм й строків надання бухгалтерської та статистичної звітності і ін.
	Проект «Solvency»	Вимоги щодо фінансових ресурсів компанії, величини капіталу, корпоративних процесів, систем контролю і звітності.

Продовження табл. 1.4

1	2	3
II рівень національний	Кодифіковані акти	Цивільний кодекс України Правова регламентація страхових взаємовідносин, зокрема у частині фінансового забезпечення та управління (глава 67)
		Господарський кодекс України Фінансова діяльність суб'єктів господарювання і страхування в сфері господарювання (ст.333, 352)
		Податковий кодекс України Управління фінансами у частині оподаткування страхової діяльності (ст.141,164-166)
	Закони	Закон України «Про страхування» Рейтинг фінансової надійності (ст.2 п.6). Умови забезпечення платоспроможності страховиків (ст.30). Страхові резерви (ст.31). Фонди страхових гарантій (ст.32)
III рівень внутрішньо- страховий	Підзаконні акти (постанови, накази)	«Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів та умови провадження посередницької діяльності у сфері страхування та про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України»
	Організаційно- розпорядчі документи страхової компанії	Поточні і оперативні фінансові плани
		Звітність і внутрішні документи, котрі засвідчують факт проведення контролю, і ін.

Джерело: складено автором на основі [51, с. 77; 1; 2; 3; 4; 5; 6]

На міжнародному рівні діяльність страхових компаній регламентується Директивами Європейського Союзу. Згідно Директив Першого покоління було встановлено єдину термінологію і класифікацію, котра застосовується у страховому законодавстві для держав Європейського Союзу. Також передбачалося встановлення вимог стосовно формування й складу страхових резервних фондів, а також розміщення активів, котрі покривають страхові резервні фонди. Директиви Другого покоління визначили принципи оцінки фінансового стану страхових компаній й правила нагляду за діяльністю страхових компаній. Остаточні сформували основи регламентації в сфері страхування Директиви Третього покоління. В їхню основу покладено:

- взаємне визнання систем правового регулювання страхової діяльності

держав ЄС;

- реалізація нагляду за діяльністю страхових організацій, включно із фінансово-правовим регулюванням;
- зміну умов інвестування коштів із страхових резервних й гарантійних фондів.

Міжнародний рівень нормативно-правового регулювання доповнює також проект «Solvency», який був розроблений Європейським комітетом нагляду за страховими ринками та пенсійними системами. Проект «Solvency» складається із двох частин. «Solvency I» забезпечив контроль норм платоспроможності страхових компаній, проте суттєво потужніший за своїм ідейним змістом є проект «Solvency II». Адже він заснований на оцінці інвестиційного ризику системи, а також правил, котрі стосуються власних засобів суб'єктів страхової діяльності. «Solvency II» установив вимоги щодо: фінансових ресурсів страхової компанії, запасу платоспроможності, корпоративних процесів, систем контролю діяльності, єдиної форми фінансової звітності [51, с. 78].

Основою регулювання діяльності страхових компаній на національному рівні є:

- 1) кодифіковані акти (Цивільний кодекс України [3], Господарський Кодекс України [1] та Податковий кодекс України [2]);
- 2) закони (Закон України «Про страхування» [4]; «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5]);
- 3) підзаконні акти (постанови, розпорядження, накази міністерств та інших органів управління).

Кодифіковані акти визначають ключові правила й особливості регламентації діяльності страхових компаній в Україні. Зокрема, правове регулювання страхових взаємовідносин у частині фінансового забезпечення й управління передбачене в Цивільному кодексі України [3]. Господарський кодекс України [1] регламентує фінансову діяльність суб'єктів господарювання і страхування в сфері господарювання. Управління

фінансами у частині особливостей оподаткування страхової діяльності проводиться за допомогою Податкового кодексу України [2].

Головним законодавчим актом, котрий регулює взаємовідносини, котрі виникають в сфері страхування, є Закон України «Про страхування» [4]. Відповідно регламентація управлінсько-фінансових взаємовідносин відбувається даним законом за такими напрямками: рейтингу фінансової надійності, умов забезпечення платоспроможності страховиків, формування й використання страхових резервів, особливостей ведення бухгалтерського обліку і звітності страховиків.

Варто зазначити, що ставши новим регулятором небанківського фінансового ринку, НБУ одним зі своїх пріоритетів визначив оновлення застарілого законодавства, котре не відповідало ні потребам учасників ринку, ні запиту споживачів даних послуг.

Новий Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-ІХ набрав чинності з 19.12.2021 року, проте зміни будуть введені в дію з 01.01.2024 р. [4].

Згідно нового закону було змінено цілий спектр вимог щодо ліцензування страховиків, оцінки їхньої платоспроможності і ліквідності, корпоративного управління та управління ризиками, припинення діяльності страхових компаній і передавання страхового портфеля тощо. Розглянемо основні зміни більш детально.

1. Нові вимоги до страховиків для виходу на ринок.

По-перше, страхові компанії повинні мати прозорі структури власності, розкривати інформацію щодо усіх власників істотної участі й ключових учасників компанії. Засновники і власники зобов'язані мати бездоганну ділову репутацію, а також задовільний фінансовий та майновий стан. Національний банк буде здійснюватиме обов'язкове погодження власників істотної участі.

По-друге, в процесі реєстрації страхові компанії мають будуть надавати плани діяльності на 3 роки.

По-третє, введено вимоги щодо системи корпоративного управління

страховою компанією (зокрема, роботи ради і правління). Вони будуть пропорційними, тобто будуть залежати від значимості компанії (для більших установ буде встановлено більше вимог) [4].

Законом підвищується роль і значення професійної діяльності осіб, які є відповідальними за виконання головних функцій (управління ризиками, комплаєнсу, внутрішнього аудиту й актуарної функції). Зокрема, нова актуарна функція повинна бути спроможна адекватно і незалежно оцінити й надати рекомендації стосовно технічних резервів, процесу андерайтингу і цінової політики страхової компанії.

Окрім того, керівники страхових компаній і особи, відповідальні за основні функції, мають відповідати кваліфікаційним вимогам щодо професійної придатності і ділової репутації. НБУ буде погоджувати їхнє призначення на посади. Також законом передбачено здійснення НБУ оцінки колективної придатності членів наглядової ради чи виконавчого органу страховика [4].

2. Нові вимоги до платоспроможності страховиків.

Страховики будуть додержуватися вимог щодо капіталу платоспроможності і мінімального капіталу.

В той же час закон встановлює два різних підходи щодо вимог платоспроможності – спрощений (Solvency I) і базовий (Solvency II). Зокрема, базовий підхід буде застосовуватися до страховиків життя, компаній з ліцензіями на класи страхування відповідальності, кредитів, поруки і більших страхових компаній [4].

Нові вимоги стосовно капіталу будуть впроваджуватися поетапно. Упродовж перших трьох років після введення у дію нового закону усі страхові компанії повинні будуть відповідати вимогам платоспроможності за спрощеним підходом.

Закон встановлює диференційований підхід щодо мінімального розміру статутного капіталу страхових компаній: 32 млн грн для страховиків non-life й 48 млн грн - для компаній із страхування життя, страховиків з ліцензією на

класи страхування відповідальності, кредитів, поруки й на здійснення діяльності із перестрахування [4].

3. Гнучкі підходи щодо ліцензування діяльності страховиків.

Новий закон надає змогу страховим компаніям одержувати усього одну ліцензію замість цілої низки на кожен окремий вид страхових послуг. Так, згідно міжнародної практики, НБУ перейде від ліцензування окремих видів страхування до ліцензування за відповідними класами.

Також страхова компанія матиме змогу змінювати обсяг ліцензії – додавати нові класи або ж навпаки звужувати обсяг ліцензії. Законом було виділено 5 класів в межах страхування життя (life) і 18 класів за напрямком non-life-страхування. Проте компанії не матимуть змоги поєднувати послуги life і non-life-страхування [4].

4. Вперше визначено чіткі вимоги щодо страхових посередників.

Врегулювання даного питання є вагомим перш за все з точки зору захисту інтересів споживачів послуг. Так, новим законом передбачено обов'язкову реєстрацію посередників в єдиному реєстрі, встановлено вимоги щодо їхнього навчання і рівня компетентності, уникнення конфлікту інтересів, розширення переліку інформації, котра розкривається споживачам тощо [4].

5. Прозорі умови припинення діяльності страхових компаній.

Вперше в українському законодавстві з'явиться дієвий і чіткий механізм припинення діяльності страхових компаній.

Вихід страхової компанії з ринку може бути як добровільним (в зв'язку із реорганізацією, передачею страхового портфеля, ліквідацією тощо), так й примусовим. Власне, законом чітко встановлено підстави для віднесення страховика до категорії неплатоспроможних і для примусового відкликання ліцензії. Також законом передбачено можливість введення у страхову компанію тимчасової адміністрації з метою захисту інтересів клієнтів [4].

Постанови, положення, інструкції та методики, видані Національним банком України, покликані деталізувати законодавство в сфері страхування. НБУ нині є уповноваженим органом виконавчої влади в системі регламентації

страхової діяльності, а тому всі нормативно-правові акти затверджені ним є обов'язковими до виконання. Постанови Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правового регулювання страхування визначають головні умови й порядок проведення окремих видів обов'язкового страхування, а тому можуть мати вплив на фінансове управління страховими компаніями.

Нормативно-правове регулювання в сфері фінансового управління на страховому внутрішньо-організаційному рівні безпосередньо залежить від регламентації на міжнародному й національному рівнях, оскільки навіть організаційно-розпорядчі документи страхової компанії формуються із врахуванням вимог і правил, установлених в сфері страхування.

Таким чином, можна зробити висновок, що нормативно-правове регулювання діяльності страхових компаній, зокрема в сфері управління фінансами страховиків здійснюється на міжнародному, національному і внутрішньо-організаційному рівнях. Кожен рівень має в своїй структурі певні складові (директиви, закони, постанови, й ін.), котрі формують комплексну систему нормативно-правової регламентації з метою забезпечення ефективного управління діяльністю страхових компаній, в т. ч. і фінансовою.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИКА ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Фінансова стійкість страхових компаній

Сучасний розвиток ринкових взаємовідносин підвищує вимоги щодо фінансової стійкості страхових компаній. Адже страхові компанії спроможні надавати захист фізичним і юридичним особам за умов невизначеності й ризику.

Фінансова стійкість виступає основною умовою, задля повноцінного виконання функцій як страховика, так й інституту страхування загалом. Оскільки лише фінансово стійка страхова компанія має змогу забезпечити своєчасність й повноту розрахунків за своїми зобов'язаннями перед страхувальниками. Саме тому ефективна оцінка фінансової стійкості страхових компаній є надзвичайно актуальною і важливою проблемою в сучасних умовах розвитку страхового ринку України [17, с. 118].

Відповідно до даних НБУ, станом на 31 грудня 2021 р. в Україні було зареєстровано 142 ризикові компанії й 13 компаній, котрі спеціалізуються на страхуванні життя. Станом на 31 грудня 2020 р. на вітчизняному ринку страхування було зареєстровано 190 ризикових страховиків і 20 компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя [39].

Війна росії проти України наприкінці лютого 2022 р. суттєво ускладнила умови діяльності страхових компаній. В IV кварталі 2021 р. страхування життя мало помірну тенденцію до зростання: обсяги зібраних страхових премій й активів збільшились. За результатами IV кварталу діяльність страхових компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя була прибутковою, вони активно займались інвестуванням, переважно у державні

цінні папери. Натомість обсяги премій й активів ризикових страхових компаній мала тенденцію до зниження. Попри збиток у останні три місяці 2021 р., ризикове страхування залишилось прибутковим за підсумками 2021 р. ризикові страховики знизили резерви, тому коефіцієнти збитковості й ефективності діяльності знизились [39].

Варто зазначити, що інструментом, із допомогою котрого клієнти, а також інші контрагенти мають змогу оцінити стабільність, надійність страхової компанії й прийняти рішення стосовно доцільності співробітництва із тією або іншою страховою компанією виступає рейтинг фінансової стійкості страхової компанії. Зазначений рейтинг є одним із головних інструментів, котрий використовується, зокрема, у процесі проведення тендерного відбору страхової компанії на надання послуг страхування.

Наявність рейтингу фінансової стійкості дає змогу страховику виділити себе з-поміж інших страхових компаній, при цьому, не розкриваючи конфіденційної інформації, створити позитивний імідж на ринку страхування, а також продемонструвати потенційним й існуючим клієнтам свою відкритість та лояльність [60, с. 223].

Рейтинг фінансової стійкості страхової компанії яку розробила аналітична група IBI-Rating, визначається згідно Процедури рейтингування і Методики визначення рейтингу фінансової стійкості, розробленої зазначеною групою [36].

Аналітична група IBI-Rating, керуючись вищезазначеними документами, здійснює повномасштабне дослідження якісних та кількісних показників діяльності страхової компанії, у результаті чого готується Рейтинговий звіт та визначаються головні чинники, котрі впливають на рівень Рейтингу фінансової стійкості страхової компанії [36].

Рейтинговий звіт є головним документом, котрий надається на розгляд членам Рейтингового комітету (колегіальний орган) задля прийняття рішення щодо визначення Рейтингу фінансової стійкості страхової компанії. Далі Рейтинговий звіт, а також Рішення рейтингового комітету передаються

страховій компанії. Окрім цього, страховій компанії видається Сертифікат із рівнем рейтингу фінансової стійкості й Інформаційний логотип, котрі страхова компанія може застосовувати у маркетингових цілях – задля розміщення на своєму сайті, інформаційних порталах, в презентаційних матеріалах, а також в точках продажу страхових полісів.

Із метою забезпечення актуальності Рейтингу фінансової стійкості страхової компанії, IBI-Rating із наступного дня після його визначення розпочинає процедуру моніторингу діяльності страхової компанії, періодично оновлюючи результати присвоєного раніше рейтингу [36].

Плановий перегляд рейтингу здійснюється раз на квартал. Дана процедура моніторингу дає змогу користувачам рейтингу фінансової стійкості страхової компанії залишатись обізнаними стосовно рівня фінансової стійкості страхової компанії.

Впродовж всього періоду моніторингу Рейтингу фінансової стійкості IBI-Rating проводить інформаційний супровід рейтингу, що сприяє створенню та підтримці ділової репутації страхової компанії та надає змогу підтримувати комунікацію із партнерами і клієнтами [36].

В таблиці 2.1 наведено рейтингову шкала фінансової стійкості страхової компанії і характеристику відповідних рейтингових оцінок розроблену IBI-Rating.

Таблиця 2.1

Рейтингова шкала фінансової стійкості страхової компанії аналітичної групи IBI-Rating

Рейтингова оцінка	Характеристика
1	2
uaAAA _{ifr} Виключна фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaAAA _{ifr} характеризується винятковою фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими компаніями. Страховик є надійним, вчасно проводить виплати, володіє бездоганною репутацією.
uaAA _{ifr} Відмінні фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaAA _{ifr} характеризується відмінною фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими компаніями. Страховик є надійним, вчасно проводить виплати, володіє відмінною репутацією. Простежується певна чутливість до впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.
uaA _{ifr}	Страхова компанія із рейтингом uaA _{ifr} характеризується високою

Продовження табл. 2.1

1	2
Висока фінансова стійкість	фінансовою стійкістю, у порівняно із іншими компаніями. Страховик є надійним, вчасно проводить виплати, має гарну репутацію. Простежується чутливість до впливу зовнішніх й внутрішніх чинників.
uaBBV _{ifr} Достатня фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaBBV _{ifr} характеризується достатньою фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими компаніями. Страховик є надійним, вчасно проводить виплати. Простежується залежність від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.
uaBV _{ifr} Помірна фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaBV _{ifr} характеризується фінансовою стійкістю, нижчою аніж достатня, у порівнянні із іншими компаніями. Ймовірність виникнення проблем із платоспроможністю унаслідок чутливості до впливу зовнішніх й внутрішніх чинників.
uaV _{ifr} Недостатня фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaV _{ifr} характеризується недостатньою фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими компаніями. Ймовірність виникнення проблем із платоспроможністю обумовлена її істотною чутливістю до впливу зовнішніх й внутрішніх чинників і небездоганною репутацією.
uaCCS _{ifr} Низька фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaCCS _{ifr} характеризується низькою фінансовою стійкістю, у порівняно із іншими компаніями. Існує ризик неплатежів, репутація страховика сумнівна.
uaCS _{ifr} Дуже низька фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaCS _{ifr} характеризується дуже низькою фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими фінансовими установами. Існує висока ймовірність невиконання страхових зобов'язань.
uaC _{ifr} Наднизька фінансова стійкість	Страхова компанія із рейтингом uaC _{ifr} характеризується наднизькою фінансовою стійкістю, у порівнянні із іншими компаніями. Можливий дефолт чи частковий дефолт за окремими зобов'язаннями.

Джерело: складено автором на основі [36]

Рейтингове агентство Credit Rating здійснює оцінку надійності страхової компанії й присвоює наступні рейтинги (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Рейтингова шкала фінансової надійності страхової компанії
рейтингового агентства Credit Rating**

Рівень рейтингу	Значення рейтингу надійності страхової компанії
1	2
uaA ⁺ _{ins} (Найвища надійність)	Страхові компанії із рейтингом uaA ⁺ _{ins} є найбільш надійними з-поміж страхових компаній, представлених на ринку України. Їх платоспроможність, репутація та лояльність по відношенню до клієнтів перебувають на найвищому рівні щодо інших страхових компаній.

Продовження табл. 2.2

1	2
	Схильність до впливу несприятливих комерційних, фінансових і економічних чинників та імовірність виникнення проблем зі своєчасним здійсненням страхових виплат чи поверненням накопичених страхових сум істотно нижчі, аніж у інших страхових компаній України
uaA _{ins} (Висока надійність)	Надійність страхових компаній із рейтингом uaA _{ins} перебуває на високому рівні. Їх платоспроможність, репутація та лояльність щодо клієнтів вищі, аніж в страхових компаній України із більш низьким рівнем рейтингу, але вони є більш схильними до впливу несприятливих комерційних, фінансових й економічних чинників, аніж страхові компанії із рейтингом uaA ⁺ _{ins} . Імовірність виникнення проблем зі своєчасним здійсненням страхових виплат чи поверненням накопичених страхових сум є меншою, аніж в страхових компаній із більш низьким рівнем рейтингу
uaB ⁺ _{ins} (Надійність вище)	Надійність страхових компаній із рейтингом uaB _{ins} ⁺ перебуває на рівні вище за середній. Їх платоспроможність, репутація та лояльність по відношенню до клієнтів перевищують середній рівень страхових компаній України. Схильність до впливу несприятливих комерційних, фінансових й економічних чинників та імовірність виникнення проблем зі своєчасним проведенням страхових виплат чи поверненням накопичених страхових сум знаходяться нижче середнього рівня, характерного для страхових компаній України
uaB _{ins} (Середня надійність)	Надійність страхових компаній із рейтингом uaB _{ins} знаходиться на середньому рівні у порівнянні із іншими страховими компаніями, які представлені на ринку України. Їх платоспроможність, репутація та лояльність відносно клієнтів, схильність до впливу несприятливих комерційних, фінансових й економічних чинників, а також ймовірність виникнення проблем зі своєчасним здійсненням страхових виплат чи поверненням накопичених страхових сум є середніми для страхових компаній України
uaC ⁺ _{ins} (Надійність нижче)	Надійність страхових компаній із рейтингом uaC _{ins} ⁺ знаходиться на рівні нижче за середній. Їх платоспроможність, репутація та лояльність щодо клієнтів нижчі, аніж в страхових компаній із рейтингом uaB _{ins} та вище. Для них є характерною більш висока схильність до впливу несприятливих комерційних, фінансових і економічних чинників. Ймовірність виникнення проблем зі своєчасним здійсненням страхових виплат чи поверненням накопичених страхових сум більша, аніж в страхових компаній із більш високим рівнем рейтингу
uaC _{ins} (Низька надійність)	Надійність страхових компаній із рейтингом uaC _{ins} є низькою. Їх платоспроможність та репутація істотно нижчі, аніж у інших страхових компаній. Ймовірність виникнення проблем зі своєчасним здійсненням страхових виплат чи поверненням страхових сум суттєво більша, у порівнянні із іншими страховими компаніями України
uaD _{ins} (Дефолт)	Страхова компанія не в змозі здійснювати страхові виплати чи повернення страхових сум

Джерело: складено автором на основі [41]

Ураховуючи велику кількість страхових компаній, які діють на страховому ринку України у межах даного дослідження для аналізу фінансової

стійкості було обрано три страхові компанії – АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА», які входять в ТОП-10 страхового ринку за страховими преміями та страховими виплатами впродовж останніх 5 років в т.ч. і у 2021 р.

Доцільно навести коротку характеристику діяльності зазначених компаній.

1. АТ «СГ «ТАС».

Компанія працює в Україні із жовтня 1998 р. та є частиною потужної інвестиційно-фінансової групи, до котрої також належить низка фінансових, торгових й промислових структур [37].

Нині Приватне акціонерне товариство «Страхова Група «ТАС» входить до ТОП-10 лідерів вітчизняного страхування, демонструючи стабільно високі фінансові результати. Удосконалюючи методи ведення бізнесу, АТ «СГ «ТАС» постійно працює над підвищенням якості послуг, які надаються [37].

Надійність АТ «СГ «ТАС» гарантована не тільки статутним капіталом, який забезпечений резервним фондом, але і чинним механізмом перестрахування великих ризиків. Компанія працює із провідними перестраховальниками світу [37].

У АТ «СГ «ТАС» є розгалужена регіональна мережа: 29 регіональних дирекцій і філіалів, 450 центрів продажів, де працюють понад 1000 штатних працівників і більше 3000 страхових агентів, котрі діють по усій території України [37].

АТ «СГ «ТАС» – це універсальний страховик, який пропонує споживачам понад 80 страхових продуктів за різними видами добровільного й обов’язкового страхування. Продукти сформовані у комплексні страхові програми, згідно яких кожен клієнт – юридична чи фізична особа – може застрахувати свої ризики як окремо, так й у комплексі [37].

Страхова компанія має ліцензії на здійснення 32 видів страхування, із них 18 – в формі добровільного, та 14 – в формі обов’язкового. На

сьогоднішній день АТ «СГ «ТАС» є одним із лідерів ринку за обсягом страхових виплат [37].

2. АТ «СК «АРКС».

В 1994 р. розпочала свою історію страхова компанія ВЕСКО, в 2000 р. - Український Страховий Альянс. Компанії створили цивілізований страховий бізнес в Україні. В 2007 р. французька група АХА придбала обидві компанії, оцінивши їхній європейський рівень і потенціал. Так з'явився найбільший ринковий гравець – АХА Страхування [38].

Компанія уже 28 років працює на ринку України, 11 із котрих під брендом АХА, демонструючи стабільний ріст, яскраві інновації і реальний приклад покращення клієнтського досвіду [38].

В 2019 р. прийшов новий інвестор – канадський страховий холдинг Fairfax Financial Holdings, який є присутнім в 40 державах світу. Fairfax – потужний міжнародний страховий і перестраховальний холдинг, котрий продовжує стрімко нарощувати свою присутність в найбільш потенційно привабливих державах. В складі Fairfax свою наступну сторінку бізнес-біографії відкриває лідер вітчизняного ринку – страхова компанія ARX [38].

3. ПрАТ «СК «УНІКА».

UNIQA Insurance Group є однією із провідних страхових груп на своїх основних ринках у Австрії й Центральній та Східній Європі. 21300 співробітників та ексклюзивних партнерів із продажу обслуговують понад 15,5 млн. клієнтів у 18 державах Європи [40].

В Україні UNIQA Insurance Group представлена небанківською фінансовою групою УНІКА Україна, до котрої входять страхові компанії «УНІКА» (non-life) і «УНІКА Життя» (life). Понад 1 тис. працівників УНІКА в Україні обслуговують близько 1 млн. страхових полісів [40].

Страхова компанія «УНІКА» працює на вітчизняному ринку non-life страхування понад 27 р.

Впродовж багатьох років Страхова компанія «УНІКА» займає лідируючі позиції на ринку України за обсягами зборів страхових премій, виплатами,

активами і часткою ринку non-life страхування [40].

УНІКА стабільно входить в ТОП-3 у сегментах страхування КАСКО, медичного страхування й страхування майна.

Щомісячно Страхова компанія «УНІКА» проводить страхові виплати в сумі близько 100 млн грн. [40]

Страхова компанія «УНІКА» володіє міжнародним сертифікатом і золотою медаллю Customer's Friend Superior Excellence, Міжнародної асоціації сертифікації ICERTIAS (Цюрих, Швейцарія) за зразкові взаємовідносини із клієнтами [40].

В таблиці 2.3 наведено рейтинг фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Таблиця 2.3

Рейтинг фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Страхова компанія	Роки		
	2019	2020	2021
АТ «СГ «ТАС»	uaAins	uaAins	uaAins
АТ «СК «АРКС»	uaAins	uaAins	uaAins
ПрАТ «СК «УНІКА»	uaAAifr	uaAAifr	uaAAifr

Джерело: складено автором на основі [37; 38; 40]

Отже, дані таблиці 2.3 дають змогу зробити висновки, що в 2019-2021 рр. АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» мали високі рейтингові оцінки фінансової надійності (стійкості).

2.2. Оцінка фінансової стійкості страхових компаній України за 2019–2021 роки

Капітал страхової компанії є основою забезпечення її фінансової стійкості. Від того наскільки ефективно формується капітал страхової компанії залежить здійснення необхідних капітальних вкладень; збільшення оборотних коштів; виконання фінансових зобов'язань; забезпечення потреб

соціального характеру тощо.

За даними фінансової звітності проаналізуємо динаміку власного капіталу та зобов'язань АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Динаміки власного капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. наведена на рис. 2.1.

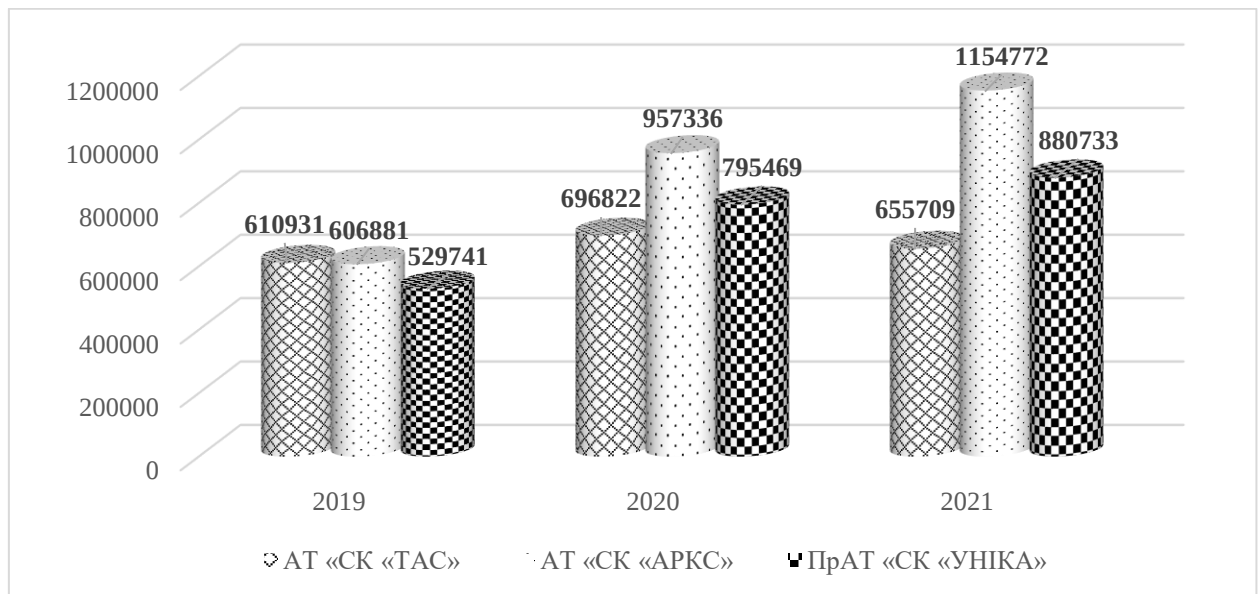

Рис. 2.1. Динаміка власного капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [37; 38; 40]

За даними рис. 2.1 бачимо, що в 2021 р. власний капітал АТ «СГ «ТАС» збільшився порівняно з 2019 р. на 44778 тис. грн. або на 7,3 %. Порівняно з 2020 р. зменшився в 2021 р. на 41113 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає (-5,9 %).

Згідно таблиці А1 додатку А бачимо, що на зменшення власного капіталу АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівняно з 2020 р. вплинуло зменшення нерозподіленого прибутку, який в 2021 р. зменшився порівняно з 2020 р. на 60043 тис. грн. або на 13,2 %. Також на зниження власного капіталу вплинуло зниження капіталу у дооцінках, яке порівняно з 2020 р. зменшився в 2021 р. на 3260 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає (-13,2 %).

Згідно даних рис. 2.1 бачимо, що в 2021 р. власний капітал АТ «СК

«АРКС» збільшився порівняно з 2019 р. на 547891 тис. грн. або на 90,3 %. Порівняно з 2020 р. зменшився в 2021 р. на 197436 тис. грн. або на 20,6 %.

Дані таблиці А2 додатку А дають змогу зробити висновки, що на збільшення власного капіталу АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівняно з 2019 р. та 2020 р. вплинуло збільшення нерозподіленого прибутку, який в 2021 р. збільшився порівняно з 2019 р. на 565962 тис. грн. або на 271,0 %. Порівняно з 2020 р. збільшився в 2021 р. на 197436 тис. грн або на 34,2 %.

За даними рис. 2.1 бачимо, що в 2021 р. власний капітал ПрАТ «СК «УНІКА» збільшився порівняно з 2019 р. на 350992 тис. грн. або на 66,3 %. Порівняно з 2020 р. зменшився в 2021 р. на 85264 тис. грн. або на 10,7 %.

Згідно таблиці А3 додатку А бачимо, що на збільшення власного капіталу ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівняно з 2019 р. і 2020 р. вплинуло збільшення нерозподіленого прибутку, який в 2021 р. зріс порівняно з 2019 р. на 372703 тис. грн. або на 114,0 %. Порівняно з 2020 р. збільшився в 2021 р. на 94385 тис. грн або на 15,6 %.

Проаналізуємо динаміку довгострокових зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (рис. 2.2).

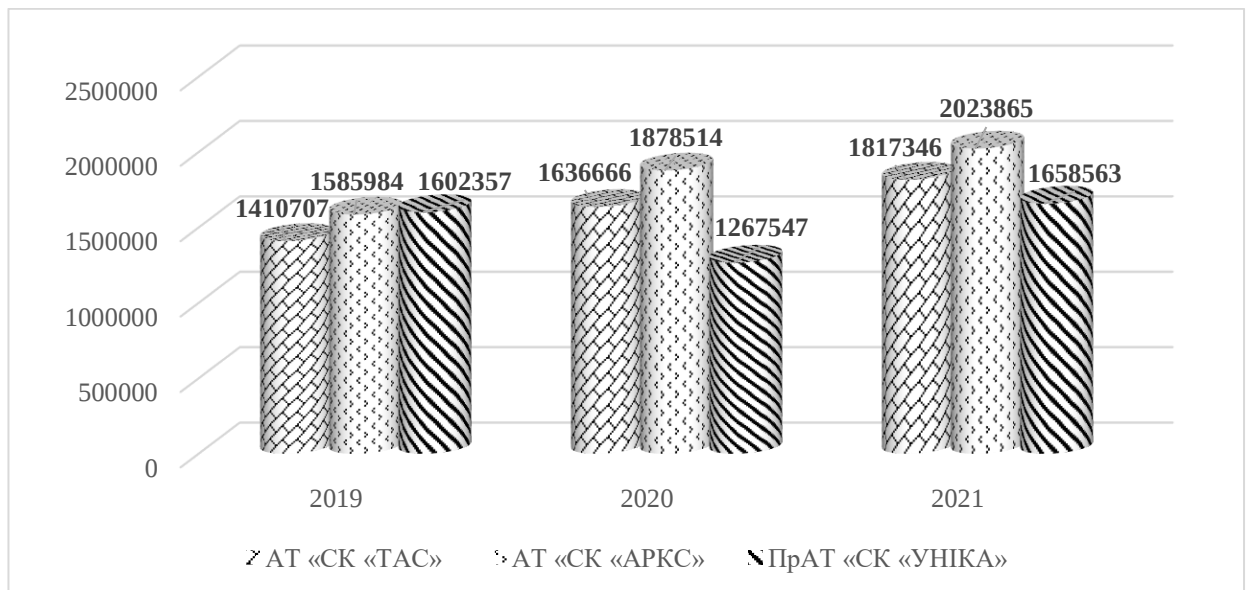

Рис. 2.2. Динаміка довгострокових зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором на основі [37; 38; 40]

За даними рис. 2.2 бачимо, що в 2021 р. довгострокові зобов'язання і забезпечення АТ «СГ «ТАС» збільшилися порівняно з 2019 р. на 406639 тис. грн. або на 28,8 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 180680 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 11,0 %.

Згідно таблиці А1 додатку А бачимо, що на збільшення довгострокових зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівняно з 2019 р. та 2020 р. вплинуло збільшення страхових резервів, які в 2021 р. збільшилися порівняно з 2019 р. на 406081 тис. грн. або на 29,4 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 172641 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 10,7 %. Також на збільшення довгострокових зобов'язань і забезпечень вплинуло збільшення довгострокових забезпечень, які порівняно з 2019 р. збільшилися в 2021 р. на 7191 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 79,5 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 5130 тис. грн. або на 46,2 %.

Згідно даних наведених на рис. 2.2 бачимо, що в 2021 р. довгострокові зобов'язання і забезпечення АТ «СК «АРКС» збільшилися порівняно з 2019 р. на 437881 тис. грн. або на 27,6 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 145351 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 7,7 %.

Дані таблиці А2 додатку А дають змогу зробити висновки, що на збільшення довгострокових зобов'язань і забезпечень АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівняно з 2019 р. та 2020 р. вплинуло збільшення страхових резервів, які в 2021 р. збільшилися порівняно з 2019 р. на 658401 тис. грн. або на 49,4 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 427649 тис. грн. або на 27,3 %.

За даними рис. 2.2 бачимо, що в 2021 р. довгострокові зобов'язання і забезпечення ПрАТ «СК «УНІКА» збільшилися порівняно з 2019 р. на 56206 тис. грн. або на 3,5 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 391016 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 30,8 %.

Згідно таблиці А3 додатку А бачимо, що на збільшення довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівняно з 2019 р. і 2020 р. вплинуло збільшення страхових резервів, які в 2021 р. зросли

порівняно з 2019 р. на 35273 тис. грн. або на 2,2 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 395325 тис. грн або на 31,8 %.

Проведемо аналіз динаміки поточних зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (рис. 2.3).

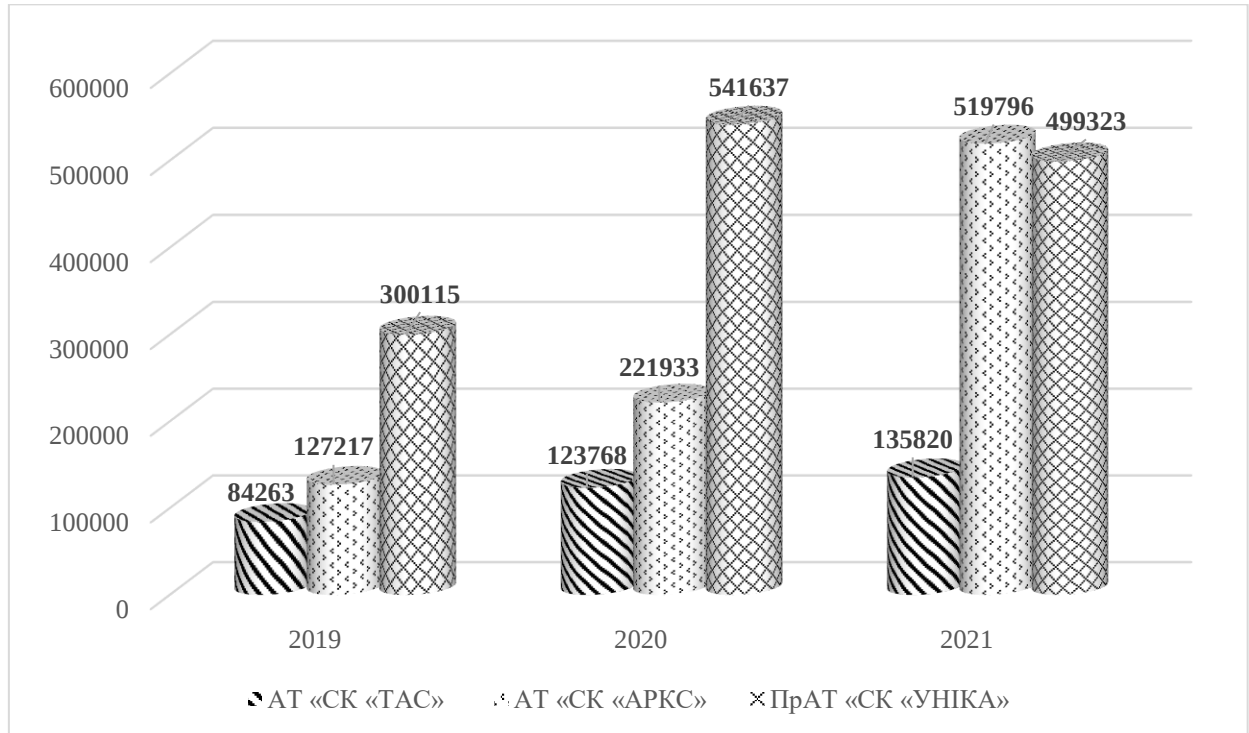

Рис. 2.3. Динаміка поточних зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором на основі [37; 38; 40]

За даними рис. 2.3 бачимо, що в 2021 р. поточні зобов'язання і забезпечення АТ «СГ «ТАС» збільшилися порівняно з 2019 р. на 51557 тис. грн. або на 61,3 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 12052 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 9,7 %.

Згідно таблиці А1 додатку А бачимо, що на збільшення поточних зобов'язань і забезпечень АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівняно з 2019 р. та 2020 р. вплинуло збільшення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка в 2021 р. збільшилися порівняно з 2019 р. на 5089 тис. грн. або на 11,6 %. Порівняно з 2020 р. збільшилася в 2021 р. на 2740 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 5,9 %. Також на збільшення

поточних зобов'язань і забезпечень вплинуло збільшення поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами, які порівняно з 2019 р. збільшилися в 2021 р. на 8082 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 61,7 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 2624 тис. грн. або на 14,1 %. Інші поточні зобов'язання також мали вплив на зростання поточних зобов'язань і забезпечень страхової компанії. В 2021 р. збільшилися порівняно з 2019 р. на 28627 тис. грн. або на 2862700 %. Порівняно з 2020 р. збільшилася в 2021 р. на 4762 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 19,9 %.

Згідно даних наведених на рис. 2.3 бачимо, що в 2021 р. поточні зобов'язання і забезпечення АТ «СК «АРКС» збільшилися порівняно з 2019 р. на 392579 тис. грн. або на 308,6 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 297863 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 134,2 %.

Дані таблиці А2 додатку А дають змогу зробити висновки, що на збільшення поточних зобов'язань і забезпечень АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівняно з 2019 р. та 2020 р. вплинуло збільшення поточних забезпечень, які в 2021 р. збільшилися порівняно з 2019 р. на 342370 тис. грн. або на 100 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 342370 тис. грн. або на 100 %. Також на збільшення поточних зобов'язань і забезпечень вплинуло збільшення поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, яка порівняно з 2019 р. збільшилася в 2021 р. на 21591 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає + 123,8 %. Порівняно з 2020 р. збільшилися в 2021 р. на 9998 тис. грн. або на 34,4 %.

За даними рис. 2.3 бачимо, що в 2021 р. поточні зобов'язання і забезпечення ПрАТ «СК «УНІКА» збільшилися порівняно з 2019 р. на 199208 тис. грн. або на 66,4 %. Порівняно з 2020 р. зменшилися в 2021 р. на 42314 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні складає (- 7,8 %).

Згідно таблиці А3 додатку А бачимо, що на зменшення поточних зобов'язань і забезпечень ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівняно з 2020 р. вплинуло зменшення поточної кредиторської заборгованості за страховою

діяльністю, яка в 2021 р. знизилась порівняно з 2020 р. на 56170 тис. грн. або на 14,0 %.

Слід зазначити, що важливою характеристикою стабільного становища страховика є його фінансова стійкість. Вона характеризує перевищення доходів над витратами, вільне розпорядження грошовими коштами і ефективне їх використання, безперебійний процес виробництва й реалізації продукції.

За даними фінансових звітів проведемо аналіз динаміки показників фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Показники	Страхова компанія	Роки			Відхилення			
		2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
					2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	СК «ТАС»	0,29	0,28	0,25	-0,04	-0,03	-13,8	-10,7
	СК «АРКС»	0,26	0,31	0,31	0,05	0	19,2	0
	СК «УНІКА»	0,22	0,31	0,29	0,07	-0,02	31,8	-6,5
Коефіцієнт заборгованості	СК «ТАС»	0,71	0,72	0,75	0,04	0,03	5,6	4,2
	СК «АРКС»	0,74	0,69	0,69	-0,05	0	-6,8	0
	СК «УНІКА»	0,78	0,69	0,71	-0,07	0,02	-8,9	2,9
Коефіцієнт фінансової стабільності	СК «ТАС»	0,41	0,40	0,34	-0,07	-0,06	-17,1	-15
	СК «АРКС»	0,35	0,46	0,45	0,1	-0,01	28,6	-2,2
	СК «УНІКА»	0,28	0,44	0,41	0,13	-0,03	46,4	-6,8
Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань	СК «ТАС»	2,31	2,35	2,77	0,46	0,42	19,9	17,9
	СК «АРКС»	2,61	1,96	1,75	-0,86	-0,21	-32,9	-10,7
	СК	3,02	1,59	1,88	-1,14	0,29	-37,7	18,2

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	«УНІКА»							
Відношення заборгованості до капіталізації	СК «ТАС»	0,70	0,70	0,73	0,03	0,03	4,3	4,3
	СК «АРКС»	0,72	0,66	0,64	-0,08	-0,02	-11,1	-3,0
	СК «УНІКА»	0,75	0,61	0,65	-0,1	0,04	-13,3	6,6
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансовий леверидж)	СК «ТАС»	2,45	2,53	2,98	0,53	0,45	21,6	17,8
	СК «АРКС»	2,82	2,19	2,20	-0,62	0,01	-21,9	0,5
	СК «УНІКА»	3,59	2,27	2,45	-1,14	0,18	-31,8	7,9
Коефіцієнт фінансової залежності	СК «ТАС»	3,45	3,53	3,98	0,53	0,45	15,4	12,7
	СК «АРКС»	3,82	3,19	3,20	-0,62	0,01	-16,2	0,3
	СК «УНІКА»	4,59	3,27	3,45	-1,14	0,18	-24,8	5,5
Коефіцієнт структури залученого капіталу	СК «ТАС»	0,94	0,93	0,93	-0,01	0	-1,1	0
	СК «АРКС»	0,93	0,89	0,80	-0,13	-0,09	-13,9	-10,1
	СК «УНІКА»	0,84	0,70	0,77	-0,07	0,07	-8,3	10

Джерело: розраховано автором на основі [37; 38; 40]

За даними таблиці 2.4 бачимо, що коефіцієнт автономії АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 роком на 0,04, або на (- 13,8 %). В 2021 р. значення коефіцієнта автономії зменшилось порівнюючи з 2020 роком на 0,03, що у відсотковому співвідношенні складає (-10,7 %). Негативна динаміка показника надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту власного капіталу страхової компанії нижчі за темпи росту валюти балансу, що у виникненні негативних тенденцій у майбутньому може негативно позначитися на фінансовій стійкості.

В 2021 р. коефіцієнт автономії АТ «СК «АРКС» збільшився порівнюючи з 2019 роком на 0,05, або на +19,2 %. В 2021 р. значення коефіцієнта автономії порівнюючи з 2020 роком не змінилось і становило 0,31. Загалом позитивна динаміка показника свідчить про те, що темпи росту

власного капіталу страхової компанії вищі за темпи росту валюти балансу, і капітал може захистити компанію у випадку виникнення негативних тенденцій в майбутньому.

Коефіцієнт автономії ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. збільшився порівнюючи з 2019 роком на 0,07, або на 31,8 %. В 2021 р. значення коефіцієнта автономії зменшилось порівнюючи з 2020 роком на 0,02, що у відсотковому співвідношенні складає (- 6,5 %). Негативна динаміка показника надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту власного капіталу страхової компанії нижчі за темпи росту валюти балансу, що у випадку виникненні негативних тенденцій у майбутньому може негативно позначитися на фінансовій стійкості страхової компанії.

Коефіцієнт заборгованості АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. зріс на 0,04 або на 5,6 %. Порівнюючи з 2020 р. зріс в 2021 р. в на 0,03 або на 4,2 %. Значення коефіцієнта має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту загальної суми заборгованості вищі за темпи росту активів страхової компанії.

В 2021 р. коефіцієнт заборгованості АТ «СК «АРКС» порівнюючи з 2019 р. знизився на 0,05 або на 6,8 %. Порівнюючи з 2020 р. в 2021 р. не змінився і становив 0,69. Значення коефіцієнта має негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту загальної суми заборгованості нижчі за темпи росту активів страхової компанії.

Коефіцієнт заборгованості ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. знизився на 0,07 або на 8,9 %. Порівнюючи з 2020 р. зріс в 2021 р. в на 0,02 або на 2,9 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту загальної суми заборгованості вищі за темпи росту активів страхової компанії.

Коефіцієнт фінансової стабільності АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 0,07 або на 17,1 %. Порівнюючи з 2020 р. в 2021 р. знизився на 0,06, що у відсотковому співвідношенні становить (- 15,0 %). Значення коефіцієнта має негативну динаміку і надає можливість дійти

висновку про те, що темпи росту власного капіталу нижчі за темпи росту позикових коштів страхової компанії.

В 2021 р. коефіцієнт фінансової стабільності АТ «СК «АРКС» збільшився порівнюючи з 2019 р. на 0,1 або на 28,6 %. Порівнюючи з 2020 р. в 2021 р. знизився на 0,01, що у відсотковому співвідношенні становить (- 2,2 %). Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. має негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту власного капіталу нижчі за темпи росту позикових коштів страхової компанії.

Коефіцієнт фінансової стабільності ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. збільшився порівнюючи з 2019 р. на 0,13 або на 46,4 %. Порівнюючи з 2020 р. в 2021 р. знизився на 0,03, що у відсотковому співвідношенні становить (- 6,8 %). Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. має негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту власного капіталу нижчі за темпи росту позикових коштів страхової компанії.

Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. збільшився порівнюючи з 2019 р. на 0,46 або на 19,9 %. Зріс в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,42 або на 17,9 %. Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту довгострокових зобов'язань вищі за темпи росту власного капіталу страхової.

В 2021 р. коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань АТ «СК «АРКС» зменшився порівнюючи з 2019 р. на 0,86 або на 32,9 %. Знизився в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,21 або на 10,7 %. Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. має негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту довгострокових зобов'язань нижчі за темпи росту власного капіталу страхової.

Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. зменшився порівнюючи з 2019 р. на 1,14 або на 37,7 %. Зріс в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,29 або на 18,2 %. Значення коефіцієнта в 2020-2021 рр. має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту довгострокових зобов'язань вищі за темпи росту власного капіталу страхової.

Коефіцієнт відношення заборгованості до капіталізації АТ «СГ «ТАС» в

2021 р. збільшився порівнюючи з 2019 р. на 0,03 або на 4,3 %. Порівнюючи з 2020 р. збільшився в 2021 р. на 0,03, що у відсотковому співвідношенні становить + 4,3 %. Значення коефіцієнта за досліджуваний період мало позитивну динаміку і свідчать про те, що темпи росту довгострокових позикових коштів вищі за темпи росту капіталу.

В 2021 р. коефіцієнт відношення заборгованості до капіталізації АТ «СК «АРКС» зменшився порівнюючи з 2019 р. на 0,08 або на 11,1 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 0,02, що у відсотковому співвідношенні становить (-3,0 %). Значення коефіцієнта за досліджуваний період мало негативну динаміку і свідчать про те, що темпи росту довгострокових позикових коштів нижчі за темпи росту капіталу.

Коефіцієнт відношення заборгованості до капіталізації ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. зменшився порівнюючи з 2019 р. на 0,1 або на 13,3 %. Порівнюючи з 2020 р. збільшився в 2021 р. на 0,04, що у відсотковому співвідношенні становить + 6,6 %. Значення коефіцієнта в 2020-2021 р. мало позитивну динаміку і свідчать про те, що темпи росту довгострокових позикових коштів вищі за темпи росту капіталу.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансового левериджу) АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. зріс порівнюючи з 2019 р. на 0,53 або на 21,6 %. Порівняно з 2020 р. зріс в 2021 р. на 0,45 або на 17,8 %. Значення коефіцієнта за досліджуваний період мало позитивну динаміку і надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту позикових коштів вищі за темпи росту власного капіталу страхової компанії.

В 2021 р. коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансового левериджу) АТ «СК «АРКС» знизився порівнюючи з 2019 р. на 0,62 або на 21,9 %. Порівняно з 2020 р. зріс в 2021 р. на 0,01, що у відсотковому співвідношенні становить + 0,5 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. мало позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту позикових коштів вищі за темпи росту власного капіталу страхової компанії.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансового

левериджу) ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. зменшився порівнюючи з 2019 р. на 1,14 або на 31,8 %. Порівняно з 2020 р. зріс в 2021 р. на 0,18 або на 7,9 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. мало позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту позикових коштів вищі за темпи росту власного капіталу страхової компанії.

Коефіцієнт фінансової залежності АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. зріс порівнюючи з 2019 р. на 0,53 або на 15,4 %. Зріс в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,45 або на 12,7 %. Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. має позитивну динаміку і надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту активів вищі за темпи росту власного капіталу.

В 2021 р. коефіцієнт фінансової залежності АТ «СК «АРКС» зменшився порівнюючи з 2019 р. на 0,62 або на 16,2 %. Зріс в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,01 або на 0,3 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту активів вищі за темпи росту власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової залежності ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. зменшився порівнюючи з 2019 р. на 1,14 або на 24,8 %. Зріс в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. на 0,18 або на 5,5 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2020 р. має позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту активів вищі за темпи росту власного капіталу.

Коефіцієнт структури залученого капіталу АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 0,01 або на 1,1 %. В 2021 р. порівнюючи з 2020 р. не змінився і становив 0,93. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2019 р. має негативну динаміку і надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту довгострокових зобов'язань нижчі за темпи росту загальної величини зобов'язань.

В 2021 р. коефіцієнт структури залученого капіталу АТ «СК «АРКС» знизився порівнюючи з 2019 р. на 0,13 або на 13,9 %. В 2021 р. порівнюючи з 2020 р. зменшився на 0,09 або на 10,1 %. Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. має негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту довгострокових

зобов'язань нижчі за темпи росту загальної величини зобов'язань.

Коефіцієнт структури залученого капіталу ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 0,07 або на 8,3 %. В 2021 р. порівнюючи з 2020 р. показник збільшився на 0,07 або на 10,0 %. Значення коефіцієнта в 2021 р. порівняно з 2019 р. має позитивну динаміку і надає можливість дійти висновку про те, що темпи росту довгострокових зобов'язань вищі за темпи росту загальної величини зобов'язань.

За результатами проведеного аналізу фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» методом коефіцієнтів можемо дійти висновку, що за досліджуваний період страхові компанії загалом є фінансово стійкими до впливу чинників як зовнішнього так і внутрішнього середовища. Проте в АТ «СГ «ТАС» 2021 р. простежується зростання довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень, що потребує уваги з боку керівництва, для попередження імовірності настання негативних тенденції щодо фінансової стійкості страхової компанії в майбутньому.

За даними фінансових звітів визначимо тип фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. Дані розрахунків наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Визначення типу фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Показники	Страхова компанія	Роки		
		2019	2020	2021
1	2	3	4	5
Власний капітал (ВК)	СК «ТАС»	610931	696822	655709
	СК «АРКС»	606881	957336	1154772
	СК «УНІКА»	529741	795469	880733
Необоротні активи (НА)	СК «ТАС»	1288745	1291161	1699281
	СК «АРКС»	480331	603224	1839600
	СК «УНІКА»	401607	718504	1324281
Наявність власних коштів (В)	СК «ТАС»	-677814	-549339	-1043572
	СК «АРКС»	126550	354112	-684828
	СК «УНІКА»	128134	76965	-443548

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5
Розмір довгострокових зобов'язань (ДЗ)	СК «ТАС»	1410707	1636666	1817346
	СК «АРКС»	1585984	1878514	2023865
	СК «УНІКА»	1602357	1267547	1658563
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД)	СК «ТАС»	732893	1087327	773774
	СК «АРКС»	1712534	2232626	1339037
	СК «УНІКА»	1730491	1344512	1215015
Короткострокові кредити банків (КК)	СК «ТАС»	0	0	0
	СК «АРКС»	0	0	0
	СК «УНІКА»	0	0	0
Наявність загальних коштів (ЗК)	СК «ТАС»	732893	1087327	773774
	СК «АРКС»	1712534	2232626	1339037
	СК «УНІКА»	1730491	1344512	1215015
Запаси (З _п)	СК «ТАС»	3282	3778	3618
	СК «АРКС»	502	512	751
	СК «УНІКА»	1177	1198	1236
Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (Ф ^В)	СК «ТАС»	-681096	-553117	-1047190
	СК «АРКС»	126048	353600	-685579
	СК «УНІКА»	126957	75767	-444784
Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (Ф ^{ВД})	СК «ТАС»	729611	1083549	770156
	СК «АРКС»	1712032	2232114	1338186
	СК «УНІКА»	1729314	1343314	1213779
Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів (Ф ^{ЗК})	СК «ТАС»	729611	1083549	770156
	СК «АРКС»	1712032	2232114	1338186
	СК «УНІКА»	1729314	1343314	1213779
Тип фінансової стійкості	СК «ТАС»	Нормальна стійкість	Нормальна стійкість	Нормальна стійкість
	СК «АРКС»	Абсолютна стійкість	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість
	СК «УНІКА»	Абсолютна стійкість	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість

Джерело: складено автором на основі [37; 38; 40]

За даними табл. 2.5 бачимо, що в 2019-2021 рр. в АТ «СГ «ТАС» був II тип фінансової стійкості – нормальна стійкість.

В 2019-2020 рр. в АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» був I тип фінансової стійкості – абсолютна стійкість. В 2021 р. був II тип фінансової стійкості – нормальна стійкість.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу можна дійти

висновку, що фінансова стійкість АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. була забезпечена капіталом і останній загалом може захищати страхові компанії від імовірних ризикованих втрат в короткостроковій перспективі.

2.3. Оцінка платоспроможності страховика та система показників ефективності діяльності

На основі даних фінансової звітності проведемо аналіз динаміки показників ліквідності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка показників ліквідності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Показники	Страхова компанія	Роки			Відхилення			
		2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
					2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт загальної ліквідності	СК «ТАС»	9,66	9,39	6,67	-2,99	-2,72	-30,9	-28,9
	СК «АРКС»	10,80	8,27	2,10	-8,7	-6,17	-80,6	-74,6
	СК «УНІКА»	6,76	3,48	3,43	-3,33	-0,05	-49,3	-1,4
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	СК «ТАС»	7,54	7,87	5,54	-2	-2,33	-26,5	-29,6
	СК «АРКС»	14,46	11,06	3,48	-10,98	-7,58	-75,9	-68,5
	СК «УНІКА»	4,25	2,96	2,55	-1,7	-0,41	-40	-13,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	СК «ТАС»	4,27	5,41	3,01	-1,26	-2,4	-29,5	-44,4
	СК «АРКС»	14,46	11,06	3,57	-10,89	-7,49	-75,3	-67,7

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	СК «УНІКА»	3,30	2,08	1,69	-1,61	-0,39	-48,8	-18,8

Джерело: розраховано автором на основі [37; 38; 40]

За даними таблиці 2.6 бачимо, що коефіцієнт загальної ліквідності АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 2,99 або на 30,9 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 2,72, що у відсотковому співвідношенні становить (- 28,9 %). Значення показника свідчить про те, що у страхової компанії є достатньо коштів для покриття своїх короткострокових зобов'язань (норматив 1-2).

В 2021 р. коефіцієнт загальної ліквідності АТ «СК «АРКС» знизився порівнюючи з 2019 р. на 8,7 або на 80,6 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 6,17, що у відсотковому співвідношенні становить (- 74,6 %). Значення показника в 2019-2021 рр. свідчить про те, що у страхової компанії є достатньо коштів для покриття своїх короткострокових зобов'язань (норматив 1-2).

Коефіцієнт загальної ліквідності ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 3,33 або на 43,9 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 0,05, що у відсотковому співвідношенні становить (- 1,4 %). Незважаючи на зниження, значення показника свідчить про те, що у страхової компанії є достатньо коштів для покриття своїх короткострокових зобов'язань (норматив 1-2).

Коефіцієнт миттєвої ліквідності АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 2 або на 26,5 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 2,33, що у відсотковому співвідношенні становить (- 29,6 %). Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,8-1,0) і свідчить про достатній рівень високоліквідних активів страхової компанії необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня.

В 2021 р. коефіцієнт миттєвої ліквідності АТ «СК «АРКС» знизився

порівнюючи з 2019 р. на 10,98 або на 75,9 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 7,58, що у відсотковому співвідношенні становить (- 68,5 %). Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,8-1,0) і свідчить про достатній рівень високоліквідних активів страхової компанії необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. знизився порівнюючи з 2019 р. на 1,7 або на 40,0 %. Порівнюючи з 2020 р. знизився в 2021 р. на 0,41, що у відсотковому співвідношенні становить (- 13,9 %). Значення коефіцієнта в 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,8-1,0) і свідчить про достатній рівень високоліквідних активів страхової компанії необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. знизився на 1,26 або на 29,5 %. В 2021 р. знизився порівнюючи з 2020 р. на 2,4 або на 44,4 %. Значення коефіцієнта протягом 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,2-0,35) і свідчить про здатність страхової компанії негайно погасити свої борги, у випадку якщо всі кредитори одночасно пред'являть їй свої вимоги.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. знизився на 10,89 або на 75,3 %. В 2021 р. знизився порівнюючи з 2020 р. на 7,49, що у відсотковому співвідношенні становить (- 67,7 %). Значення коефіцієнта протягом 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,2-0,35) і свідчить про здатність страхової компанії негайно погасити свої борги, у випадку якщо всі кредитори одночасно пред'являть їй свої вимоги.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. знизився на 1,61 або на 48,8 %. В 2021 р. знизився порівнюючи з 2020 р. на 0,39, що у відсотковому співвідношенні становить (- 18,8 %). Значення коефіцієнта протягом 2019-2021 рр. вище нормативного (не менше 0,2-0,35) і свідчить про здатність страхової компанії негайно погасити

свої борги, у випадку якщо всі кредитори одночасно пред'являть їй свої вимоги.

Проведемо аналіз динаміки показників ділової активності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників ділової активності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Показники	Страхова компанія	Роки			Відхилення			
		2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
					2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Оборотність дебіторської заборгованості	СК «ТАС»	6,32	3,43	3,46	-2,86	0,03	-45,3	0,9
	СК «АРКС»	5,97	3,40	3,42	-2,55	0,02	-42,7	0,6
	СК «УНІКА»	9,44	4,55	4,02	-5,42	-0,53	-57,4	-11,6
Середній період погашення дебіторської заборгованості, дн.	СК «ТАС»	58	106	105	47	-1	81,0	-0,9
	СК «АРКС»	61	107	106	45	-1	73,8	-0,9
	СК «УНІКА»	39	80	91	52	11	133,3	13,8
Оборотність запасів	СК «ТАС»	200,40	111,47	132,13	-68,27	20,66	-34,1	18,5
	СК «АРКС»	129,81	70,54	65,15	-64,66	-5,39	-49,8	-7,6
	СК «УНІКА»	97,59	85,06	74,32	-23,27	-10,74	-23,8	-12,6
Середній період обороту запасів, дн.	СК «ТАС»	2	3	4	2	1	100	33,3
	СК «АРКС»	3	5	6	3	1	100	20
	СК «УНІКА»	4	6	5	1	-1	25	-16,7
Тривалість операційного циклу, дн.	СК «ТАС»	60	109	109	49	0	81,7	0
	СК «АРКС»	64	112	112	48	0	75	0
	СК «УНІКА»	43	86	96	53	10	123,3	11,6
Оборотність кредиторської	СК «ТАС»	34	20	21	-13	1	-38,2	5

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
заборгованості	СК «АРКС»	69	88	93	24	5	34,8	5,7
	СК «УНІКА»	117	37	27	-90	-10	-76,9	-27,0
Середній період погашення кредиторської заборгованості. дн.	СК «ТАС»	11	19	17	6	-2	54,5	-10,5
	СК «АРКС»	5	4	5	0	1	0	25
	СК «УНІКА»	3	10	14	11	4	366,7	40
Тривалість фінансового циклу	СК «ТАС»	49	90	92	43	2	87,8	2,2
	СК «АРКС»	59	108	107	48	-1	81,4	-0,9
	СК «УНІКА»	40	76	82	42	6	105	7,9
Оборотність активів	СК «ТАС»	0,71	0,39	0,40	-0,31	0,01	-43,7	2,6
	СК «АРКС»	0,91	0,50	0,48	-0,43	-0,02	-47,3	-4
	СК «УНІКА»	0,74	0,46	0,47	-0,27	0,01	-36,5	2,2
Середній період обороту активів, дн.	СК «ТАС»	514	936	913	399	-23	77,6	-2,5
	СК «АРКС»	401	730	760	359	30	89,5	4,1
	СК «УНІКА»	493	793	777	284	-16	57,6	-2,0
Оборотність власного капіталу	СК «ТАС»	2,44	1,34	1,50	-0,94	0,16	-38,5	11,9
	СК «АРКС»	3,48	1,71	1,53	-1,95	-0,18	-56,0	-10,5
	СК «УНІКА»	3,40	1,73	1,54	-1,86	-0,19	-54,7	-10,9
Середній період обороту власного капіталу, дн.	СК «ТАС»	150	272	243	93	-29	62	-10,7
	СК «АРКС»	105	213	239	134	26	127,6	12,2
	СК «УНІКА»	107	211	237	130	26	121,5	12,3

Джерело: розраховано автором на основі [37; 38; 40]

Коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості АТ «СГ «ТАС» і АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. і 2020 р. мали нерівномірну динаміку зі збільшенням в 2020 р. В 2021 р. порівняно з 2020 р. динаміка

показника є позитивною і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є вищими за темпи росту дебіторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. мав негативну динаміку, і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є нижчими за темпи росту дебіторської заборгованості.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості АТ «СГ «ТАС» і АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала тенденцію до зниження, що є позитивним для діяльності страхових компаній. Тривалість обороту дебіторської заборгованості ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхової компанії.

Коефіцієнт оборотності запасів АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. і 2020 р. мали нерівномірну динаміку зі збільшенням в 2020 р. В 2021 р. порівняно з 2020 р. динаміка показника є позитивною і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є вищими за темпи росту запасів. Коефіцієнти оборотності запасів АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. мали негативну динаміку, і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є нижчими за темпи росту запасів страхових компаній.

Тривалість обороту запасів АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала тенденцію до зниження, що є позитивним для діяльності страхової компанії. Тривалість обороту запасів АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхових компаній.

Тривалість операційного циклу АТ «СГ «ТАС» і АТ «СК «АРКС» в 2020 р. порівнюючи з 2019 р., а також ПрАТ «СК «УНІКА» в 2019-2021 рр. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхових компаній. Негативний вплив на ефективність операційного процесу мало зниження тривалості обороту запасів. Резерви подальшого зниження показника

необхідно шукати в сфері управління запасами.

Коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості АТ «СГ «ТАС» і АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мали позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є вищими за темпи росту кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. мав негативну динаміку, і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є нижчими за темпи росту кредиторської заборгованості.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала тенденцію до зниження, що є позитивним для діяльності страхової компанії. Тривалість обороту кредиторської заборгованості АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхових компаній.

Тривалість фінансового циклу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» протягом 2019-2021 рр. мала додатне значення і свідчить про те, що страховик в середньому отримує від клієнтів гроші пізніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнти оборотності активів АТ «СГ «ТАС» і ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. і 2020 р. мали нерівномірну динаміку. В 2021 р. порівняно з 2020 р. динаміка показника є позитивною і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є вищими за темпи росту активів. Коефіцієнт оборотності активів АТ «СК «АРКС» впродовж 2019-2021 рр. мав негативну динаміку, і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є нижчими за темпи росту активів.

Тривалість обороту активів АТ «СГ «ТАС» і ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала тенденцію до зниження, що є позитивним для діяльності страхових компаній. Тривалість обороту активів АТ «СК «АРКС» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхової компанії.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є нижчими за темпи росту власного капіталу. Коефіцієнти оборотності власного капіталу АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. мали позитивну динаміку, і свідчить про те, що темпи росту чистого доходу від реалізації продукції є вищими за темпи росту власного капіталу страхових компаній.

Тривалість обороту власного капіталу АТ «СГ «ТАС» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мала тенденцію до зростання, що є негативним для діяльності страхової компанії. Тривалість обороту запасів АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. мала тенденцію до зниження, що є позитивним для діяльності страхових компаній.

Отже, керівництву АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» необхідно зосередити увагу на подальше підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю, активами та власним капіталом.

Проведемо аналіз динаміки показників рентабельності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка показників рентабельності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр.

Показники	Страхова компанія	Роки			Відхилення			
		2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
					2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рентабельність продажу	СК «ТАС»	-4,11	0,51	-0,71	3,4	-1,22	-82,7	-239,2
	СК «АРКС»	15,22	21,65	12,53	-2,69	-9,12	-17,7	-42,1
	СК «УНІКА»	0,99	22,25	8,26	7,27	-13,99	734,3	-62,9
Рентабельність сумарного капіталу	СК «ТАС»	10,28	6,01	3,56	-6,72	-2,45	-65,4	-40,8
	СК «АРКС»	8,36	11,11	5,84	-2,52	-5,27	-30,1	-47,4
	СК	7,32	11,99	5,12	-2,2	-6,87	-30,1	-57,3

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	«УНІКА»							
Рентабельність активів	СК «ТАС»	10,71	6,29	3,75	-6,96	-2,54	-64,9	-40,4
	СК «АРКС»	8,84	11,88	6,57	-2,27	-5,31	-25,7	-44,7
	СК «УНІКА»	8,35	14,40	6,27	-2,08	-8,13	-24,9	-56,5
Рентабельність оборотного капіталу	СК «ТАС»	-7,52	0,46	-0,69	6,83	-1,15	-90,8	-250
	СК «АРКС»	17,50	13,48	9,40	-8,1	-4,08	-46,3	-30,3
	СК «УНІКА»	0,88	13,02	5,90	5,02	-7,12	570,5	-54,7
Рентабельність власного капіталу	СК «ТАС»	35,45	20,95	13,32	-22,13	-7,63	-62,4	-36,4
	СК «АРКС»	31,96	38,19	18,70	-13,26	-19,49	-41,5	-51,0
	СК «УНІКА»	33,60	45,58	17,23	-16,37	-28,35	-48,7	-62,2
Показник валового доходу	СК «ТАС»	55,96	55,26	51,81	-4,15	-3,45	-7,4	-6,2
	СК «АРКС»	96,92	97,33	100,0	3,08	2,67	3,2	2,7
	СК «УНІКА»	100,0	100,0	100,0	0	0	0	0
Показник чистого прибутку	СК «ТАС»	14,50	15,58	8,88	-5,62	-6,7	-38,8	-43,0
	СК «АРКС»	9,17	22,34	12,21	3,04	-10,13	33,2	-45,3
	СК «УНІКА»	9,87	26,35	11,22	1,35	-15,13	13,7	-57,4

Джерело: розраховано автором на основі [37; 38; 40]

Рентабельність продажу АТ «СГ «ТАС» в 2019 та в 2021 р. мала від'ємне значення. Рентабельність продажу АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» протягом 2020-2021 рр. мала негативну динамку і свідчить про те, що темпи росту прибутку від операційної діяльності є нижчими за темпи росту чистої виручки від реалізації.

Рентабельність сумарного капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» в 2019-2021 рр. мала негативну динаміку. Дана тенденція свідчить про те, що темпи росту чистого прибутку є нижчими за темпи росту загальної вартості капіталу.

Рентабельність активів АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. мала негативну динамку і свідчить про те, що темпи росту прибутку є нижчими за темпи росту активів.

Рентабельність оборотного капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівняно з 2020 р. була негативною і свідчить про те, що темпи росту прибутку від операційної діяльності є нижчими за темпи росту оборотного капіталу.

Рентабельність власного капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2019 р. та 2020 р. була негативною і свідчить про те, що темпи росту чистого прибутку є нижчими за темпи росту власного капіталу.

Показник валового доходу АТ «СГ «ТАС» в 2019-2021 рр. мав негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту валового доходу є нижчими за темпи росту виручки від реалізації. Показник валового доходу АТ «СК «АРКС» в 2019-2021 рр. мав позитивну динаміку і свідчить про те, що темпи росту валового доходу є вищими за темпи росту виручки від реалізації.

Показник чистого прибутку АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» в 2021 р. порівнюючи з 2020 р. мав негативну динаміку і свідчить про те, що темпи росту чистого прибутку є нижчими за темпи росту виручка від реалізації.

Отже, на основі проведеного аналізу рентабельності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» можемо зробити висновок, що рентабельність страхових компаній знизилась.

2.4. Напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю

Результативність діяльності страхової компанії залежать багато в чому від того, наскільки ефективно використовується її капітал. Дотримуючись оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, можна досягнути необхідного рівня фінансової незалежності, рентабельності

капіталу, а також підвищити ринкову вартість страховика.

В умовах ринкового середовища постає необхідність визначення оптимальної структури капіталу, яка забезпечить страховій компанії ефективність діяльності та фінансову стабільність і стійкість до змін у зовнішньому середовищі.

Аналіз та оцінка структури капіталу страховика є одним із найбільш вагомих та складних завдань, котрі вирішуються в ході фінансового менеджменту [16].

Оптимальна структура капіталу характеризується таким співвідношенням використання власних та позичених коштів, за якого забезпечується ефективне співвідношення коефіцієнта фінансової рентабельності та коефіцієнта фінансової стійкості страховика, тобто його ринкова вартість досягає максимального значення.

Оптимізація структури капіталу страхової компанії виступає одним із найбільш вагомих та складних завдань, котрі вирішуються в рамках фінансового менеджменту.

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити поняття «оптимізація структури капіталу» як певне співвідношення власного та позикового капіталу, за якого страховик максимізує прибуток і рентабельність [15, с. 107].

У світовій практиці визначають наступні основні напрями оптимізації структури капіталу:

1. Метод оптимізації структури капіталу згідно критерію максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності.

Даний метод базується на багатоваріантних обчисленнях величини фінансової рентабельності за різної структури капіталу. Остання відображається за допомогою показника фінансового важеля (левериджу) [20, с. 42].

Фінансовий леверидж – це показник, який характеризує використання страховою компанією позичкового капіталу, котре має вплив на зміну дохідності власного капіталу та надає їй змогу отримати додатковий прибуток

на власний капітал. Фінансовий леверидж є стратегічною характеристикою економічного потенціалу страховика [22, с. 68].

Необхідно зазначити, ефект фінансового левериджу може мати як додатне значення, так і від'ємне. Окрім того, даний ефект виникає за рахунок використання не тільки платного кредиту, але й безоплатних позикових коштів (кредиторської заборгованості). Чим вища частка останніх у загальній величині позикових засобів, тим вище значення ефекту фінансового левериджу [10, с. 54].

Позитивне значення ефекту фінансового левериджу може мати місце в тому випадку, коли позиковий капітал, котрий було отримано під фіксований відсоток, використовують у процесі господарської діяльності таким чином, що завдяки йому отримується більш високий рівень прибутку, ніж фінансові витрати, тобто дохідність сукупного капіталу страховика є вищою за середньозважену ціну позичкових коштів [23, с. 156].

Дослідження підходів щодо оцінки ефекту фінансового левериджу дає змогу зробити висновок, що знання напрямів впливу позичкового капіталу на прибутковість власного капіталу та рівень фінансового ризику дає змогу здійснювати цілеспрямоване управління як вартістю, так й структурою капіталу [27, с. 681].

2. Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації вартості. Даний метод ґрунтується на попередньому аналізі власного та позичкового капіталу за різних умов їхнього формування, обслуговування та проведення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку оптимальної реальної ринкової вартості страховика [12, с. 72].

Цей метод за кордоном піддають значній критиці. Вважають, що ціна капіталу не залежить від його структури, а тому оптимізувати її неможливо. Згідно даної концепції ціна капіталу завжди буде вирівнюватись за рахунок перерозподілу ресурсів, котрі отримують страховики від фізичних осіб унаслідок операцій на ринку. При цьому необхідно дотримуватись наступних

вимог: функціонує ефективний ринок, відсутня однакова величина відсотків для фізичних і юридичних осіб, змогу ідентифікації страховика по однакових ступенях ризику. Дотримання зазначених обмежень у вітчизняній практиці є наразі неможливим [29, с. 56].

3. Метод оптимізації структури капіталу за допомогою критерія фінансових ризиків. Даний метод є пов'язаним з механізмом диференційованого вибору джерел фінансування різних елементів активів: необоротні активи, оборотні активи (із їхнім поділом на постійну та змінну частину) [32, с. 78].

В основі кожного із вищенаведених методів лежить лише один показник. Зокрема, за допомогою методу оптимізації цільової структури капіталу по критерію максимізації величини прогнозованої фінансової рентабельності (рентабельності власного капіталу) є змога визначити оптимальну величину ефекту фінансового важеля. Якщо використовувати лише його, то платоспроможність страхової компанії може бути неприпустимо низькою.

Оптимально високий рівень показника фінансового важеля характеризує зростання рентабельності власного капіталу і у той же час, зазвичай, обумовлює погіршення фінансового стану страховика, зокрема призводить до зміни умов платоспроможності і, як наслідок, до недостатності власних грошових засобів [46, с. 84].

Формування оптимальної структури капіталу по критерію мінімізації його вартості теж може обумовити втрату страховиком своєї фінансової стійкості. Оскільки, найчастіше, вартість капіталу страховика є вищою, ніж позикового, і зазвичай, політику формування фінансових ресурсів акцентують переважно на використанні залучених засобів [52, с. 66].

Проте загальна рекомендація багатьох науковців зводиться до того, що 100 % позикового капіталу і виключно власні кошти є неоптимальними стратегіями менеджменту, тому доцільно розрахувати таку структуру капіталу, за якої показник фінансового левериджу буде оптимальним [58, с. 142].

Застосовуючи показник фінансового левериджу можна визначити оптимальну структуру капіталу страхової компанії, котра забезпечує максимальний рівень її фінансової стійкості.

Визначимо оптимальну структуру капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА», для підвищення показників фінансової стійкості.

Розрахунок оптимальності структури капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за критерієм показника фінансового левериджу наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок оптимальності структури капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за показником фінансового левериджу в 2021 р.

Частка власного капіталу, %	Величина власного капіталу	Величина позикового капіталу	Коефіцієнт фінансового левериджа
1	2	3	4
АТ «СГ «ТАС»			
10	260888	2347987	0,111
20	521775	2087100	0,250
30	782663	1826212	0,429
40	1043550	1565325	0,667
50	1304437,5	1304437,5	1,000
60	1565325	1043550	1,500
70	1826212	782663	2,333
80	2087100	521775	4,000
90	2347987	260888	9,000
АТ «СК «АРКС»			
10	369843	3328590	0,111
20	739687	2958746	0,250
30	911586	2127033	0,429
40	1479373	2219060	0,667
50	1849216,5	1849216,5	1,000
60	2219060	1479373	1,500
70	2588903	1109530	2,333
80	2958746	739687	4,000
90	3328590	369843	9,000

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4
ПрАТ «СК «УНІКА»			
10	303862	2734757	0,111
20	607724	2430895	0,250
30	911586	2127033	0,429
40	1215448	1823171	0,667
50	1519309,5	1519309,5	1,000
60	1823171	1215448	1,500
70	2127033	911586	2,333
80	2430895	607724	4,000
90	2734757	303862	9,000

Джерело: розраховано автором на основі [37; 38; 40]

У результаті виконаних розрахунків можемо зазначити, що найкращим варіантом співвідношення між власним і позиковим капіталом для страхових компаній за критерієм рівня фінансового левериджу є варіант, де частка власного капіталу становить 10 %, а позикового – 90 % (рівень фінансового левериджу = 9,000). Це надає можливість дійти висновку про те, що чим вища величина позикових коштів в загальній сумі капіталу, тим більший рівень прибутку компанія отримує на власний капітал. Проте дане співвідношення не буде забезпечувати досягнення фінансової стійкості страхової компанії і її платоспроможності.

Враховуючи, погіршення економічної ситуації в Україні та руйнівні наслідки війни, страхові компанії будуть відчувати нестачу власного оборотного капіталу, і тому доцільно обрати структуру капіталу за якого співвідношення власного і позикового капіталу для АТ «СГ «ТАС» становитиме 30 : 70 %, для АТ «СК «АРКС» – 40 : 60 %, для ПрАТ «СК «УНІКА» – 30 : 70 %, що забезпечить більш високий рівень фінансової стійкості порівнюючи з існуючим.

Для підтвердження зробленого припущення виконано розрахунок показників фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА», які аналізувалися станом на кінець 2021 р. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розрахунок зміни показників фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» з врахуванням запропонованої зміни структури капіталу

Показник	Страхова компанія	Станом на кінець 2021 р.	Оптимізоване значення	Відхилення	
				абсолютне (+/-)	відносне (%)
Коефіцієнт фінансової незалежності	СК «ТАС»	0,25	0,30	0,05	20
	СК «АРКС»	0,31	0,40	0,09	29,0
	СК «УНІКА»	0,29	0,30	0,01	3,4
Коефіцієнт заборгованості	СК «ТАС»	0,75	0,70	-0,05	-6,7
	СК «АРКС»	0,69	0,60	-0,09	-13,0
	СК «УНІКА»	0,71	0,70	-0,01	-1,4
Коефіцієнт фінансової стабільності	СК «ТАС»	0,34	0,42	0,08	23,5
	СК «АРКС»	0,45	0,67	0,22	48,9
	СК «УНІКА»	0,41	0,43	0,02	4,9
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (фінансовий леверидж)	СК «ТАС»	2,98	2,33	-0,65	-21,8
	СК «АРКС»	2,20	1,50	-0,7	-31,8
	СК «УНІКА»	2,45	2,33	-0,12	-4,9
Коефіцієнт фінансової залежності	СК «ТАС»	3,98	3,33	-0,65	-16,3
	СК «АРКС»	3,20	2,50	-0,7	-21,9
	СК «УНІКА»	3,45	3,33	-0,12	-3,5

Джерело: розраховано автором самостійно

За даними таблиці 2.10 бачимо, що значення коефіцієнти автономії АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за оптимізованої структури капіталу збільшаться порівнюючи зі значенням в 2021 р. Таким чином, страхові компанії будуть більше забезпеченими власним капіталом і, отже, меншою мірою залежатимуть від позикових коштів.

За оптимізованої структури капіталу коефіцієнти заборгованості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» порівнюючи зі значенням в 2021 р. зменшаться. Значення коефіцієнта матиме негативну динаміку і свідчитиме про те, що темпи росту загальної суми заборгованості будуть нижчі за темпи росту активів страхових компаній.

Коефіцієнти фінансової стабільності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за оптимізованої структури капіталу збільшаться порівнюючи зі значенням в 2021 р. Значення коефіцієнтів матиме позитивну динаміку і свідчитиме про те, що темпи росту власного капіталу вищі за темпи росту позикових коштів.

Коефіцієнти співвідношення позикових та власних коштів АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за оптимізованої структури капіталу знизяться порівнюючи зі значенням в 2021 р. Значення коефіцієнтів матиме негативну динаміку і свідчитиме про те, що темпи росту позикових коштів нижчі за темпи росту власного капіталу.

Коефіцієнти фінансової залежності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» за оптимізованої структури капіталу збільшаться порівнюючи зі значенням 2021 р. Значення коефіцієнтів матиме негативну динаміку і свідчитиме про те, що темпи росту активів нижчі за темпи росту власного капіталу.

Результати проведених розрахунків показників фінансової стійкості за оптимізованої структури капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» дають змогу дійти висновку, що страхові компанії будуть фінансово стійким до впливу чинників як зовнішнього так і внутрішнього середовища, показники фінансової стійкості матимуть значення, що задовольняють нормативні.

Таким чином, виконані розрахунки показників фінансової стійкості, які залежать від величини власного і позикового капіталу, за умов оптимізації співвідношення між складовими сукупного капіталу для АТ «СГ «ТАС» становитиме 30 : 70 %, для АТ «СК «АРКС» – 40 : 60 %, для ПрАТ «СК «УНІКА» – 30 : 70 %, є вищими від фактичних значень в 2021 р. та відповідають нормативам.

Отже, запропоноване співвідношення власного та позикового капіталу є оптимальним для АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА».

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають змогу зробити наступні висновки:

1. Розгляд підходів щодо трактування категорії «фінансова стійкість» надав змогу виявити, що дане поняття розглядається як у вузькому так і в широкому значенні. Зокрема, вузьке значення поняття фінансова стійкість визначають як одну зі складових елементів оцінки фінансового стану компанії, котра характеризує «такий стан страхової компанії, за якого обсяг її майна (активів) є достатнім для погашення своїх зобов'язань, тобто компанія буде платоспроможною». У широкому значенні категорія «фінансова стійкість» включає, окрім ефективного формування, розміщення й використання фінансових ресурсів страхової компанії, оптимальну структуру активів і пасивів, а також передбачає задовільні параметри її діяльності.

Систематизуючи розглянуті в роботі підходи було надано власне визначення поняття фінансова стійкість страхової компанії, як такий стан, за якого страхова компанія забезпечена достатньою величиною власного капіталу в складі джерел фінансування, тобто це спроможність страхової компанії стабільно функціонувати та ефективно розвиватись, зберігати рівновагу власних активів й пасивів у динамічних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища.

Аналізуючи наукову літератури можна виявити велику кількість різних методів щодо оцінки фінансової стійкості. Результати дослідження найпоширеніших методів дали змогу виділити основні підходи щодо її оцінки (агрегатний, коефіцієнтний, балансовий методи), котрі відрізняються по своєму сутнісному наповнюванню, метою здійснення і кінцевими результатами оцінки.

2. Управління фінансовою стійкістю – це комплекс заходів в системі фінансового менеджменту, спрямованих на прогнозування фінансової кризи, виявлення її передумов і відновлення фінансового балансу, а також дозволяє

страховій компанії розвиватися на основі прибутку і зростання капіталу при збереженні кредитоспроможності і платоспроможності. В результаті вчасно вжитих заходів страхова компанія здатна досягти своїх цілей, своєчасно виконувати свої зобов'язання і підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

Формування та застосування механізму управління фінансовою стійкістю дозволить страховій компанії відстежувати зміни показників фінансової стійкості, збирати та готувати вихідні дані для аналізу, оцінки й контролю фінансової стійкості, а також прогнозувати майбутні зміни фінансової стійкості. В результаті керівництво страхової компанії матиме не тільки актуальну інформацію про фінансовий стан, але і можливість своєчасно виявити фактори, що негативно впливають на фінансову стійкість і прийняти рішення про мінімізацію їх впливу, що допоможе зберегти фінансовий баланс і запобігти втраті платоспроможності страхової компанії.

3. Нормативно-правове регулювання діяльності страхових компаній є вагомим складовою системи управління фінансами, зокрема її забезпечувальною підсистемою. Адже регулювання у частині управління фінансами реалізується загалом за рахунок формування відповідної законодавчої й нормативної бази щодо здійснення регламентації страхової діяльності. Зазначений вид регулювання має місце на міжнародному, національному й внутрішньорганізаційному рівнях.

4. Відповідно до даних НБУ, станом на 31 грудня 2021 р. в Україні було зареєстровано 142 ризикові компанії й 13 компаній, котрі спеціалізуються на страхуванні життя. Війна росії проти України наприкінці лютого 2022 р. суттєво ускладнила умови діяльності страхових компаній.

Інструментом, із допомогою котрого клієнти, а також інші контрагенти мають змогу оцінити стабільність, надійність страхової компанії й прийняти рішення стосовно доцільності співробітництва із тією або іншою страховою компанією виступає рейтинг фінансової стійкості страхової компанії.

Ураховуючи велику кількість страхових компаній, які діють на

страховому ринку України у межах даного дослідження для аналізу фінансової стійкості було обрано три страхові компанії – АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА», які входять в ТОП-10 страхового ринку за страховими преміями та страховими виплатами впродовж останніх 5 років в т.ч. і у 2021 р.

Впродовж 2019-2021 рр. АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» мали високі рейтингові оцінки фінансової надійності (стійкості).

5. За результатами проведеного аналізу фінансової стійкості АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» методом коефіцієнтів можемо дійти висновку, що за досліджуваний період страхові компанії загалом є фінансово стійкими до впливу чинників як зовнішнього так і внутрішнього середовища. Проте в АТ «СГ «ТАС» 2021 р. простежується зростання довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень, що потребує уваги з боку керівництва, для попередження імовірності настання негативних тенденції щодо фінансової стійкості страхової компанії в майбутньому.

Визначено, що у 2019-2021 рр. в АТ «СГ «ТАС» був II тип фінансової стійкості – нормальна стійкість. В 2019-2020 рр. в АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» був I тип фінансової стійкості – абсолютна стійкість. В 2021 р. був II тип фінансової стійкості – нормальна стійкість.

Загалом, за результатами проведеного аналізу можна дійти висновку, що фінансова стійкість АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр. була забезпечена капіталом і останній загалом може захищати страхові компанії від імовірних ризикованих втрат в короткостроковій перспективі.

6. Аналіз платоспроможності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» і ПрАТ «СК «УНІКА» дав змогу виявити, що у страхових компаній є достатньо коштів для покриття своїх зобов'язань.

Оцінка ділової активності дала змогу встановити, що керівництву АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» необхідно зосередити увагу на подальше підвищення ефективності управління дебіторською

заборгованістю, активами та власним капіталом.

На основі проведеного аналізу рентабельності АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» було з'ясовано, що рентабельність страхових компаній знизилась.

7. Встановлено, що в умовах сьогодення постає необхідність визначення оптимальної структури капіталу, яка забезпечить страховій компанії ефективність діяльності та фінансову стабільність і стійкість до змін у зовнішньому середовищі.

Результати проведених розрахунків показників фінансової стійкості за оптимізованої структури капіталу АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА» дають змогу дійти висновку, що страхові компанії будуть фінансово стійким до впливу чинників як зовнішнього так і внутрішнього середовища, показники фінансової стійкості матимуть значення, що задовольняють нормативні.

Виконані розрахунки показників фінансової стійкості, які залежать від величини власного і позикового капіталу, за умов оптимізації співвідношення між складовими сукупного капіталу для АТ «СГ «ТАС» становитиме 30 : 70 %, для АТ «СК «АРКС» – 40 : 60 %, для ПрАТ «СК «УНІКА» – 30 : 70 %, є вищими від фактичних значень в 2021 р. та відповідають нормативам.

Отже, запропоноване співвідношення власного та позикового капіталу є оптимальним для АТ «СГ «ТАС», АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «СК «УНІКА».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.10.2022).
3. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
4. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (редакція від 03.08.2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України 12 липня 2001 року № 2664-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
6. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів та умови провадження посередницької діяльності у сфері страхування та про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України від 30.06.2022 № 135 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-22#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
7. Алексєєв І.В. Мороз А.С., Романів Є.М. Фінансовий аналіз: Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 384 с.
8. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 328 с.
9. Балицька М. В. Роль фінансової стійкості страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни. *Економіка та держава*. 2016. № 9. С. 89–92.
10. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств: навч. посіб.

Київ: Центр учбової літератури, 2018. 292 с.

11. Біла Д. В. Принципи державного регулювання діяльності страхових компаній. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4550> (дата звернення: 21.10.2022).

12. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2016. 592 с.

13. Величко Г. О., Сташкевич Н. М., Сташкевич О. С. Напрями удосконалення фінансової стійкості страхових компаній. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/18.pdf> (дата звернення: 28.11.2022).

14. Герасимова І. Ю. Система фінансових важелів та її вплив на фінансову стійкість страхових компаній в умовах глобалізації. *Економічний простір*. 2015. № 103. С. 118-128.

15. Гриценко А.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. *Облік і фінанси*. 2017. Вип 4 (78). С. 107-111.

16. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2731> (дата звернення: 26.11.2022).

17. Журавка О. С., Темченко А. Р., Федорченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(1). С. 117-122.

18. Журавльова О. Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній. *Ринок цінних паперів України*. 2017. №1-2. С. 39-45.

19. Калишенко В.О., Москалець К.М. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства URL: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/> (дата звернення: 23.10.2022).

20. Клебанова Т. С. Раєвська О. В., Прокопович С. В. Економіко-математичне моделювання в економіці: навч. посібник Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. 352 с.
21. Клепікова О. А., Поліщук С. О., Сарамков О. А. Аналіз головних показників фінансової стійкості страхової компанії з використанням імітаційного моделювання. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2019. №96. С. 80-94.
22. Ковальчук К.Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій.: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 326 с.
23. Косарева І.П., Лисенко Д.Д. Особливості оцінки фінансової надійності та стійкості страхових компаній України. *Інфраструктура ринку*. 2018. №17. С. 156–161.
24. Косарева І.П., Удовика Є.М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємства URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/48.pdf> (дата звернення: 05.11.2022).
25. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз, навчальний посібник. К.: “Центр учбової літератури”, 2013. 440 с.
26. Кривицька О.Р. Систематизація підходів до сутності фінансової стійкості страхової компанії. *Наукові записки. Серія «Економіка»*, 2012. Випуск 20. С. 129-132.
27. Кужелюк А.В., Маркус О.В. Економіко-математичне моделювання як інструмент прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 21. С. 681-684.
28. Кулікова О. І. Поняття фінансової стійкості та її ознаки. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 5. С. 103–109.
29. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 304 с.
30. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 358 с.

31. Ненно І. Економічна сутність фінансової стійкості страхових компаній. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2012. № 4. С. 260-263.
32. Олійник В. В. Фінансова стійкість страхових компаній: монографія. Суми : Університетська книга, 2015. 287 с.
33. Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: дисертація ... д-ра екон. наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит. Суми, 2016. 507 с.
34. Олійник В.М., Бондаренко Є.К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць*. 2014. Вип 39. С. 149-157.
35. Отенко І.П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
36. Офіційний сайт аналітичної групи IBI-Rating URL: <https://ibi.com.ua> (дата звернення: 15.11.2022).
37. Офіційний сайт АТ «СГ «ТАС» URL: <https://sgtas.ua> (дата звернення: 15.11.2022)
38. Офіційний сайт АТ «СК «АРКС» URL: <https://arx.com.ua> (дата звернення: 15.11.2022)
39. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2022)
40. Офіційний сайт ПрАТ «СК «УНІКА» URL: <https://unika.ua> (дата звернення: 15.11.2022)
41. Офіційний сайт рейтингового агентства Credit Rating URL: <https://www.credit-rating.ua/en/> (дата звернення: 15.11.2022)
42. Пікус Р. В., Балицька М. В. Фінансова стійкість страхової організації та джерела її забезпечення. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2016. № 3 (180). С. 6–10.

43. Плиса В. Й. Управління фінансовою стійкістю страховика. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 136-143.

44. Приступа Л. А., Гензера О. О., Мельничук О. С. Актуальні аспекти оцінювання ефективності системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю* (11–12 квітня 2019 р.). Частина 1. Дніпро : НМетАУ, 2019. С. 429–434.

45. Приступа Л. А., Мельничук О. С. Теоретичні засади системи управління фінансовою стійкістю страхової компанії. *Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.* (25 лютого 2019 р.; м. Київ). К.: ТОВ «ВІПО», 2019. С. 160–164.

46. Селіверстова Л.С., Скрипник О.В. Фінансовий аналіз : Навч. метод. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 274 с.

47. Сич О. А., Павлосюк Х. П. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6704>. (дата звернення: 18.10.2022)

48. Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Акімова Т.В. Фінансовий аналіз. Частина II. Спеціальні методи фінансового аналізу. Навч. Посібник. Дніпро: НМетАУ, 2016. 76 с.

49. Сосновська О. О. Елементи забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. *Економіка, фінанси і управління в XXI столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку : зб. тез міжнародної науково-практичної конференції*. 2017. С. 70–74.

50. Сташкевич Н. М. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет*. 2017. № 5 (213). С. 117-129.

51. Супрун Н.В., Петрішина Т.О. Проблеми впровадження системи Solvency II у діяльність українських страхових компаній. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 3. С. 77—81.

52. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. *Фінансовий аналіз: навч. посіб.* Полтава: ПДАА, 2016. 430 с.

53. Федорова Н. О. Державне регулювання напрямків страхової діяльності в Україні. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-1-4856>. (дата звернення: 23.10.2022)

54. Філімоненков О. С. *Фінанси підприємств: навчальний посібник*. URL: <https://www.twirpx.com/file/70029/> (дата звернення: 17.10.2022)

55. Цугунян А. М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2015. №2. С. 45-53.

56. Цуркан І.М., Остапенко А.О. Фінансова стійкість страхової компанії та ключові умови її забезпечення. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/57.pdf (дата звернення: 17.11.2022)

57. Шевчук О. О. Оцінка фінансового стану та ефективності діяльності страхових компаній України. *Регіональна економіка*. 2016. № 11. С. 137-142.

58. Шишпанова Н.О., Шкарлет Т.В. Систематизація показників оцінки фінансової надійності страхових компаній. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. №5. С. 140-146.

59. Школьник І.О. *Фінансовий аналіз: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

60. Щербань О.Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. *Науковий журнал «Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право»*. Серія: Економічні науки. 2015. №3 (80). С. 222-230.

61. «Цифровізація суспільства та бізнесу: виклики та можливості для молоді» (Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, 2022 р.) *Збірник тез* С. 112–115

62. «The 9 International scientific and practical conference “Modern research in world science” *Збірник тез*. С. 1671-1678

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Динаміка власного капіталу та зобов'язань АТ «СГ «ТАС» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення			
	2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
				2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	102000	102000	102000	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	84363	84363	81103	-3260	-3260	-3,9	-3,9
Додатковий капітал							
Резервний капітал	16397	16397	16397	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	378793	454383	394340	15547	-60043	4,1	-13,2
Інші резерви	29378	39679	61869	32491	22190	110,6	55,9
Власний капітал, всього	610931	696822	655709	44778	-41113	7,3	-5,9
Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Інші довгострокові зобов'язання	21063	11521	14430	-6633	2909	-31,5	25,2
Довгострокові забезпечення	9042	11103	16233	7191	5130	79,5	46,2
Страхові резерви	1380602	1614042	1786683	406081	172641	29,4	10,7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, всього	1410707	1636666	1817346	406639	180680	28,8	11,0
Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	0	12679	12504	12504	-175	100	-1,4
товари, роботи, послуги	43917	46266	49006	5089	2740	11,6	5,9
розрахунками з бюджетом	26117	19345	24143	-1974	4798	-7,6	24,8
зі страхування	0	0	1	1	1	100	100
розрахунками з оплати праці	146	84	57	-89	-27	-60,9	-32,1
за одержаними авансами	13091	18549	21173	8082	2624	61,7	14,1
Доходи майбутніх періодів	991	2979	308	-683	-2671	-68,9	-89,7
Інші поточні зобов'язання	1	23866	28628	28627	4762	2862700	19,9
Поточні зобов'язання і забезпечення, всього	84263	123768	135820	51557	12052	61,29	9,7

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності страхової компанії [29]

Таблиця А2

Динаміка власного капіталу та зобов'язань АТ «СК «АРКС» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення			
	2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
				2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	261975	261975	261975	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	17760	0	0	-17760	0	-100	0
Резервний капітал	118311	118000	118000	-311	0	-0,3	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	208835	577361	774797	565962	197436	271,0	34,2
Власний капітал, всього	606881	957336	1154772	547891	197436	90,3	20,6
Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Інші довгострокові зобов'язання	31465	35938	27840	-3625	-8098	-11,5	-22,5
Довгострокові забезпечення	221227	278532	4332	-216895	-274200	-98,0	-98,4
Страхові резерви	1333292	1564044	1991693	658401	427649	49,4	27,3
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, всього	1585984	1878514	2023865	437881	145351	27,6	7,7
Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість за:							
товари, роботи, послуги	30459	30605	27732	-2727	-2873	-8,9	-9,4
розрахунками з бюджетом	17441	29034	39032	21591	9998	123,8	34,4
зі страхування	37	0	0	-37	0	-100	0
розрахунками з оплати праці	308	975	351	43	-624	13,9	-64
страховою діяльністю	78570	160941	109698	31128	-51243	39,6	-31,8
Поточні забезпечення	0	0	342370	342370	342370	0	0
Інші поточні зобов'язання	402	378	613	211	235	52,5	62,2
Поточні зобов'язання і забезпечення, всього	127217	221933	519796	392579	297863	308,6	134,2

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності страхової компанії [29]

Таблиця А3

Динаміка власного капіталу та зобов'язань ПрАТ «СК «УНІКА» впродовж 2019-2021 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення			
	2019	2020	2021	абсолютне (+/-)		відносне (%)	
				2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.	2021 р. / 2019 р.	2021 р. / 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	155480	155480	155480	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	11644	-946	-10067	-21711	-9121	-186,5	964,2
Додатковий капітал	35787	35787	35787	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	326830	605148	699533	372703	94385	114,0	15,6
Власний капітал, всього	529741	795469	880733	350992	85264	66,3	10,7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Інші довгострокові зобов'язання	0	25242	20933	20933	-4309	100	-17,1
Страхові резерви	1602357	1242305	1637630	35273	395325	2,2	31,8
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, всього	1602357	1267547	1658563	56206	391016	3,5	30,8
Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	0	8623	9611	9611	988	100	11,5
товари, роботи, послуги	15419	46499	49246	33827	2747	219,4	5,9
розрахунками з бюджетом	14177	25316	28122	13945	2806	98,4	11,1
розрахунками з оплати праці	63	84	354	291	270	461,9	321,4
за одержаними авансами	32917	38865	43741	10824	4876	32,9	12,5
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	215187	400606	344436	129249	-56170	60,1	-14,0
Поточні забезпечення	12820	21644	23813	10993	2169	85,7	10,0
Інші поточні зобов'язання	4169	0	0	-4169	0	-100	0
Поточні зобов'язання і забезпечення, всього	300115	541637	499323	199208	-42314	66,4	-7,8

Джерело: складено автором на основі даних фінансової звітності страхової компанії [29]